

Minister

Bestuurskern
 Projectenbureau Beleidskern
Namens DGWB en DGMO

 Den Haag
Postbus 20906
2500 EX Den Haag
Contactpersoon

Persoonlijke Levensfeer

M +31(0)6-^{Persoonlijke Leven}
^{Persoonlijke Levensfeer}@minienw.nl

advies MR / OR / VP

 Onderraad – RFL 7 juni
Annotaties voor de agendapunten Startnotitie NPLG,
Agenda Natuurinclusie en Perspectief Landbouw
Datum

2 juni 2022

Kenmerk

IENW/BSK-2022/133296

Bijlage(n)

3

Vooraf

In de RFL van 7 juni liggen ook de volgende drie stukken voor die alle raken aan het IenW-belang:

1. Startnotitie NPLG (Nationaal Programma Landelijke Gebied) en de kamerbrief daarbij, die mede namens u zijn geagendeerd
2. [..]
3. [..]

U treft in deze nota per onderdeel de gevraagde informatie aan.

1. Startnotitie NPLG

De Startnotitie NPLG wordt mede namens u en MVRO aangeboden door MN&S. De notitie is informeel behandeld in het BWO van 25 mei, waar u zorgen uitte over het proces, die nog steeds relevant zijn (zie ook spreektekst). De bijbehorende Kamerbrief bevat inmiddels ook goede teksten over het NPLG, maar de meest spannende teksten gaan over stikstof. Daarover worden expliciete besluiten gevraagd.

Advies

Beslispunt 1: *het voorstel voor een verdeling van stikstofreductie van (basispad +) 40 kton NH3 reductie inclusief spelregels en momenten voor bijsturing'*

Instemmen onder de voorwaarde dat:

- in de startnotitie duidelijker wordt aangegeven dat de gebiedsgerichte NH3-reductiedoelstellingen doelen voor de landbouwsector betreffen;
- de tekst in de startnotitie bij de planning over de doelen voor industrie en mobiliteit wordt aangepast: die doelen komen niet na de KEV 2022 in oktober/november maar pas na de luchtramingen 2022 (medio december).

Beslispunt 2: *Het opnemen in de aanbiedingsbrief van het voornemen om richtinggevende sectordoelen vast te gaan stellen voor industrie en mobiliteit, en daaromtrent een aantal afspraken te maken:*

Instemmen

Inhoud voorstel

De inhoud is kort toegelicht in de samenvatting van de startnotitie. Het gaat in de kern over de uitwerking van doelen, keuzes en gebiedsproces voor natuur, stikstof, water, klimaat en landbouw om te kunnen voldoen aan (inter)nationale verplichtingen via een ingrijpende transitie van het landelijk gebied. Ook de uitwerking van de richtinggevende stikstofdoelen per gebied is opgenomen. In de kamerbrief wordt ook ingegaan op de verdeling van de stikstofreductie en richtinggevende stikstofdoelen voor de industrie en mobiliteit.

Politieke context

De Startnotitie NPLG zelf wordt inmiddels interdepartementaal breed ondersteund. Er blijft spanning bestaan met het Perspectief Landbouw dat cruciaal is voor het succes van het NPLG, maar waarin nauwelijks kleur wordt bekend (zie onderdeel 2 van deze nota). Daarover zijn veel departementen het eens, maar het ligt heel gevoelig.

Argumentatie

Het NPLG is belangrijk voor de broodnodige transitie van het landelijk gebied. Enkele grote opgaven waar IenW voor staat, moeten binnen het NPLG worden gerealiseerd en zijn in een aantal gevallen ook sturend voor de ruimtelijke transitie van het landelijk gebied. Het gaat om KRW maar ook andere doelen op het terrein van water, bodem en milieu.

V.w.b. beslispunt 1 (*het voorstel voor een verdeling van stikstofreductie van (basispad +) 40 kton NH3 reductie*)

- afspraak was dat de gebiedsdoelen voor NH3-emissiereductie doelen voor de sector landbouw betreffen. In de startnotitie staat nu dat de bijdrage aan de NH3-emissiereductiedoelen *voornamelijk* uit deze sector komt. Dat suggereert onterecht een verbreding. Uiteraard dient de ontwikkeling van NH3 emissies uit andere sectoren meegenomen te worden als autonome ontwikkeling bij het bepalen van de gebiedsgerichte NH3-emissiedoelen. Zeker nu er sectorale NOx doelen voor mobiliteit en industrie worden geformuleerd, dient ook helder te zijn welke doelen voor de landbouw gelden.
- is het goed u te realiseren dat het een modelmatige berekening is en blijft. Met de 40kton bovenop het basispad zitten we in de goede richting en blijven, als het goed is, alle provincies binnen boord. Wel wordt er nog gekeken naar een steviger inzet op normeren. Volgens Financiën is de 40kton onvoldoende geobjectiveerd. Daarom wordt daarnaast nog aanvullend onderzoek gedaan om (met name) in de B-gebieden de inspanning voor de integrale opgave verder te objectiveren. Dit loopt waar mogelijk mee in het NPLG-traject.

V.w.b. beslispunt 2, *het opnemen in de aanbiedingsbrief van het voornemen om begin 2023 richtinggevende sectordoelen vast te gaan stellen voor onder andere industrie en mobiliteit, en daaromtrent een aantal afspraken te maken*, zijn de voorgestelde afspraken afgestemd (zie voor dit onderwerp verder de toelichting).

- In de toelichting leest u dat deze aankondiging op dit moment meer voor de beïnvloeding van de beeldvorming wordt geïntroduceerd dan vanwege zekere daadwerkelijke effecten.
- Voorstel is de door PBL geprognoseerde reductie van NOx als gevolg van vaststaand en voorgenomen beleid als doel vast te stellen (het vaststellen van de doelen leidt dus niet tot een extra opgave voor mobiliteit en industrie).
- Voorstel is vóór vaststelling van de sectordoelen af te spreken hoe om te gaan met de situatie dat resultaten achterblijven ten opzichte van de PBL-prognoses en de doelen niet gehaald wordt. Een afspraak kan zijn dat wanneer tegenvallers slechts stikstof betreffen, maar klimaatdoelen wel behaald worden en stikstoftegenvallers meer budget vereisen, dekking gezocht moet worden binnen stikstofmiddelen en niet uit het klimaatfonds. Een dergelijke afspraak vereist ook dat gekeken wordt naar de omgekeerde situatie dat doelen stikstofbeleid wel gehaald zouden worden en klimaatdoelen niet.

Spreektekst

- IenW staat achter de startnotitie en het is goed dat deze met de doelen en de structurerende keuzes nu snel openbaar wordt.
- IenW ziet echter graag dat de startnotitie de helderheid biedt dat de regionale gebiedsdoelen voor NH3 doelen voor de landbouwsector betreffen. In aanvulling daarop komen er sectorale NOx-doelen voor o.a. mobiliteit en industrie, waarbij de doelen gevormd worden door de door PBL geprognoseerde reductie van NOx als gevolg van vaststaand en voorgenomen beleid. Daarmee is er geen sprake van aanvullende maatregelen en/of middelen.
- Er moet veel worden uitgewerkt om in oktober en daarna de provincies alle duidelijkheid en richting te geven. Voor beleidsrijke keuzes is het Rijk aanzet. IenW werkt hard aan o.a. Water en Bodem Sturend.
- Daarom wil I&W ook in de uitwerking graag betrokken zijn.
- Er zijn zorgen of het Perspectief Landbouw ook echt gaat helpen i.r.t. het NPLG.
- Daarnaast moeten we er scherp op zijn of er in de regio voldoende draagvlak en uitvoeringskracht zal zijn. En helpen waar dat nodig is.
- De verkiezingen maken dat ook spannend.

Kader

In het NPLG worden regionale doelen opgenomen voor stikstof, natuur, water en klimaat. De doelen worden opgesteld door de verantwoordelijke departementen i.s.m. het NPLG. De verwezenlijking van die doelen moet leiden tot het voldoen aan (inter)nationale verplichtingen. Via het Transitiefonds landelijk gebied en natuur komen er aanvullende middelen beschikbaar.

Krachtenveld en afstemming,

Interdepartementaal en binnen IenW is er overeenstemming over de Startnotitie NPLG en, onder voorwaarde van verwerking punten bij advies, de tekst in de Kamerbrief.

Het uitblijven van ferme keuzes en duidelijkheid in het perspectief Landbouw maakt het lastig om de doelen van het NPLG te bereiken. De stikstofkwestie leidt sowieso tot (politieke) spanningen.

[..]

[..]

Persoonlijke Levenssfeer, in opdracht en met medewerking van DGWB en DGMo
Persoonlijke Levenssfeer

Toelichting

1. Startnotitie NPLG: de doelen voor industrie en mobiliteit

- Oorspronkelijke afspraak was om de bijdrage van andere sectoren dan de landbouw aan de depositiereductie in beeld te brengen, te onderzoeken of het vaststellen van doelen voor deze sectoren zinvol zou zijn en zo ja, wat voor doelen dan het meest zouden bijdragen aan de oplossing van de stikstofproblematiek (bv emissie- of depositiedoelen).

Bp Belang van de Staat - Eenheid Kabinetsbeleid

Bp Belang van de Staat - Eenheid Kabinetsbeleid

Bp Belang van de Staat - Eenheid Kabinetsbeleid

- Omdat desondanks de werkelijke daling van NOx-emissies kan achterblijven bij de prognoses, bijvoorbeeld als gevolg van macro-economische ontwikkelingen, is het belangrijk om afspraken te maken over hoe met dit soort tegenvallers om te gaan, onder andere qua financiën.

Aandachtspunten

- Het is goed denkbaar dat de emissiereductie die door PBL wordt berekend dankzij vaststaand en voorgenomen beleid procentueel fors lager ligt dan de NH3-emissiereductiedoelen in de landbouwsector. Dit kan eind 2022/begin 2023 leiden tot een discussie of mobiliteit en industrie wel evenredig bijdragen. De keuze voor het referentiejaar is hierbij echter ook van belang: 2018 is voor de landbouw een gunstig referentiejaar, omdat de NH3-uitstoot in de landbouw tussen 2014-2018 is toegenomen en de NOx-uitstoot vanuit mobiliteit en landbouw tussen 2014-2018 juist is afgenomen.
- De meeste sectoren stoten zowel NOx als NH3 uit. Voor wegverkeer is het gunstig dat nu alleen NOx-emissiereductiedoelen worden vastgesteld, omdat de NOx-emissie van wegverkeer afneemt, maar de NH3-emissie juist toeneemt¹. Overigens worden op Europees niveau nieuwe aanscherping van de emissienormen voor wegverkeer voorbereid: de Euro 7 norm voor vrachtauto's en personenauto's/bestelauto's, waarin voor het eerst ook NH3-emissienormen worden opgenomen.
- Emissiedoelen zijn eigenlijk een vreemd instrument in het kader van de stikstofproblematiek: een kton emissiereductie in de ene subsector draagt substantieel meer bij aan de depositiereductie dan een kton emissiereductie in een andere subsector. Bij het vaststellen/richten van maatregelen dient daarom niet alleen naar de emissiereductie gekeken te worden, maar ook naar de bijdrage aan de depositiereductie.

¹ Deze stijging wordt veroorzaakt doordat de SCR-katalysatoren die in moderne dieselveertuigen worden gebruikt om de NOx-uitstoot terug te dringen, een hogere NH3-uitstoot met zich meebrengen.

[..]

SPOED

Aan Minister
Van dg Water en Bodem

nota

Startnotitie Nationaal programma Landelijk Gebied
(NPLG)

TER BESLISSING**Datum**

19 mei 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/109248

Opgesteld door

Persoonlijke Levenssfeer

T 06 Persoonlijke Levenssfeer**Beslistermijn**

23 mei 2022

Bijlage(n)

2

Aanleiding

In het DGO+ van 17 mei jl. is besloten de drie opdrachtgevende bewindspersonen van het NPLG gezamenlijk te informeren over de laatste versie van de startnotitie NPLG en het proces om deze startnotitie af te ronden. In deze nota wordt de startnotitie en het verdere proces toegelicht, en verzending naar RFL voorgelegd.

De tekst van deze nota is opgesteld door het Programmteam NPLG in afstemming met de drie opdrachtgevende ministeries.

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd om ermee in te stemmen dat de startnotitie NPLG door MN&S mede namens MVRO en u naar de RFL wordt gestuurd voor het overleg op 3 juni.

Als u maandag 23 mei uw besluit neemt, kan de kan de startnotitie voorafgaand aan het BWO Fysieke Leefomgeving van 25 mei worden gedeeld met de betrokken bewindspersonen.

Kernpunten

- De startnotitie NPLG geeft een aanzet voor de uitwerking van de kerndoelen natuur (inclusief de stikstofaanpak), water en klimaat tot regionale doelen en structurerende keuzes, met onder andere de relatie met de (verduurzaming van de) landbouw. Die vormen de basis voor de uitwerking van de brede provinciale gebiedsprogramma's, (in aanvulling op het gebiedsplan in het kader van het Programma stikstofreductie en natuurverbetering). Ook geeft de startnotitie de eerste (ruimtelijke) implicaties van deze doelen en structurerende keuzes. In de periode tot oktober worden de doelen en keuzes verder uitgewerkt en aangevuld, en vormen zo een tweede ronde input voor de gebiedsprogramma's. Daarbij geeft de startnotitie NPLG aan hoe de samenhang is met andere (Rijks)programma's in het landelijk gebied. De startnotitie NPLG beschrijft tevens de wijze waarop de overheden en maatschappelijke partijen de komende tijd samen vormgeven aan de uitwerking, dat dit onontkoombaar tot resultaten moet leiden en hoe dit samenhangt met het transitiefonds landelijk gebied en natuur.

SPOED

- Het NPLG is voor een bundeling van de opgaven (klimaat, water, natuur stikstof) een grote stap in de samenhangende aanpak van opgaven in het landelijk gebied. Dit past in de lijn van de RO-brief van 17 mei (kamerstuk 2022-0000268154). Op programmaniveau liggen er dwarsverbanden met andere grote programma's, zoals energie en woningbouw, die aandacht vergen.
- De startnotitie is in nauwe samenwerking tussen de drie departementen tot stand gekomen. De notitie is binnen het rijk op directeureniveau en DG-niveau besproken. Ook is de startnotitie meerdere keren ambtelijk met de koepels (IPO, UvW en VNG) besproken en zijn de denklijnen in het in het platform landelijk gebied en stikstof met maatschappelijke partijen gedeeld.
- Het DGO+ heeft besloten de laatste versie van de startnotitie uiterlijk maandag aanstaande (23 mei) ambtelijk met het IPO te bespreken om deze startnotitie beter aan te laten sluiten bij de beleving van het IPO en, indien nodig, laatste tekstwijzigingen door te voeren. Mocht dit grote consequenties hebben wordt u uiteraard voorafgaand aan de RFL geïnformeerd.
- De regionale doelen voor stikstof zijn integraal onderdeel van de startnotitie. Over de regionale doelen van stikstof wordt daarom geen aparte kamerbrief gestuurd. De besluitvorming over de regionale doelen stikstof en de presentatie daarvan (kaartbeelden) zit in de afronding.
- De startnotitie van het NPLG heeft een grote samenhang met het traject perspectief landbouw. Beoogde MR-bespreking van de startnotitie NPLG is 10 juni. Verzending van de brief perspectief landbouw en de startnotitie zal gelijktijdig plaatsvinden, naar verwachting op 10 juni, aangezien dan ook het perspectief landbouw in de MR ligt.

Datum

19 mei 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/109248

Uiterlijk bij**Bijlage(n)**

2

Aan

Minister

Van

dg Water en Bodem

Planning

- De startnotitie NPLG gaat nu de laatste fase van afstemming in. De startnotitie zal met een brief aan de Tweede Kamer worden toegezonden. Het voorgenomen vervolgproces om tot afronding van de startnotitie te komen is als volgt:

Dinsdag 25 mei:	aanleveren startnotitie bij de RFL
Woensdag 25 mei:	toelichting startnotitie door MNenS in het BWO Fysieke Leefomgeving met als doel meenemen van andere bewindspersonen en de relatie startnotitie en RO-brief te bespreken
Vrijdag 3 juni:	bespreking startnotitie in RFL
Vrijdag 10 juni:	bespreking startnotitie in de MR en verzending startnotitie naar de Kamer
- Indien u maandag 23 mei reactie geeft kan de startnotitie voorafgaand aan het BWO Fysieke Leefomgeving van 25 mei worden gedeeld met de betrokken bewindspersonen.

Toelichting

- Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is een beleidsprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie met LNV, IenW en BZK als opdrachtgevers. In het coalitieakkoord is het hoofddoel van het NPLG vastgelegd, het toekomstbestendig ontwikkelen van het landelijk gebied. Naast reeds beschikbare budgetten komt er een transitiefonds landelijk gebied en natuur met daarin 25 miljard euro om tot en met 2035

SPOED

- financieel bij te dragen aan de internationale verplichtingen. De middelen zijn specifiek bedoeld om invulling te geven aan de nationaal wettelijk verplichte doelstellingen op het gebied van stikstof, klimaat en water.
- De uitwerking van de brede gebiedsprogramma's vraagt een enorme inspanning van de decentrale overheden met het Rijk als samenwerkingspartner. Betrokkenheid van maatschappelijke partners, grondeigenaren en grondgebruikers is cruciaal. Bottom-up initiatieven kunnen goed benut worden. Ook bij de uitwerking van het ontwerpprogramma NPLG worden naast het Rijk de provincies, waterschappen en gemeenten en de maatschappelijke partners betrokken.
  - Belangrijke bouwstenen die komende maanden nog verder uitgewerkt worden zijn de wijze waarop de verschillende doelen en maatregelen in het gebiedsprogramma geïntegreerd en onontkoombaar vastgelegd gaan worden, de concrete uitwerking van bodem en water sturend en het toekomstperspectief landbouw. Randvoorwaarde is dat duidelijkheid wordt geboden over hoe het perspectief voor de agrarische ondernemers er uitziet.
  - De belangrijkste mijlpalen voor het NPLG zijn: de al bekende keuzes en doelen naar de regionale overheden (met deze startnotitie), aangevulde keuzes en doelen naar de regionale overheden (oktober), hoofdlijnen NPLG naar de Tweede Kamer (oktober), uitgewerkt ontwerpprogramma NPLG inclusief planMER (voorjaar 2023), eerste integrale provinciale gebiedsprogramma's (1 juli 2023).
  - Tot de primaire doelgroep van deze startnotitie behoren alle betrokken overheden en maatschappelijke partners en de Tweede Kamer. De hoofdlijnen wat betreft doel, proces, inhoud en samenhang met andere trajecten staan centraal. Voor het bredere publiek wordt aanvullende communicatie uitgewerkt.

Datum

19 mei 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/109248

Uiterlijk bij**Bijlage(n)**

2

Aan

Minister

Van

dg Water en Bodem

Informatie die niet openbaargemaakt kan worden

Niet van toepassing.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Startnotitie NPLG	
2	Bijlage bij Startnotitie NPLG	

RICHTINGGEVENDE EMISSIEREDUCTIEDOELLEN PER GEBIED

Ter bespreking

WAAROM?

- In 2030 moet 74% van het stikstofgevoelige areaal N2000 gebieden onder KDW komen (WSN + Coalitieakkoord). De instandhoudingsdoelstellingen zijn locatie gebonden. De omgevingswaarden bieden geen sturing op de vraag wáár stikstofreductie ruimtelijk gezien tot stand moet komen.
- Ieder gebied is anders daarom is het nodig om gebiedsgericht te bekijken wat er nodig is, waarbij het stoppen van verslechtering een belangrijke verplichting is, ook omdat dit een voorwaarde is om op termijn ook vergunningverlening weer verder mogelijk te maken.
- Dit biedt een richtpunt voor sturing op noodzakelijk te behalen effecten. In de gebiedsprocessen wordt door gebiedspartners ook gevraagd om een duidelijk doel per gebied.
- Is in lijn met de focus op de gebiedsgerichte aanpak zoals vastgesteld in het coalitieakkoord en in de hoofdlijnenbrief.
- De reductiedoelen per gebied moeten in ieder geval optellen tot het behalen van de omgevingswaarden.

WAAR WERKEN WE NAAR TOE?

Richtinggevend

Geven richting aan gebiedsprocessen. Definitieve doelen in 2023.

Emissies

Gemakkelijker om op te sturen en beter uit te leggen in de gebiedsprocessen. Emissiedoelen worden getoetst aan wat er aan depositiereductie op N2000-gebieden nodig is.

Gebied

Omdat het voor stikstof van belang is om te redeneren vanuit N2000 gebieden zijn de doelstellingen ook gericht op de bronnen die deponeren op het stikstofgevoelige N2000 gebieden. Er wordt een totaal aantal kton reductie per provincie opgesteld en reductiepercentages toegekend aan specifieke gebieden/zones die gedefinieerd zijn vanuit de bodem en wateropgave in de desbetreffende provincie.

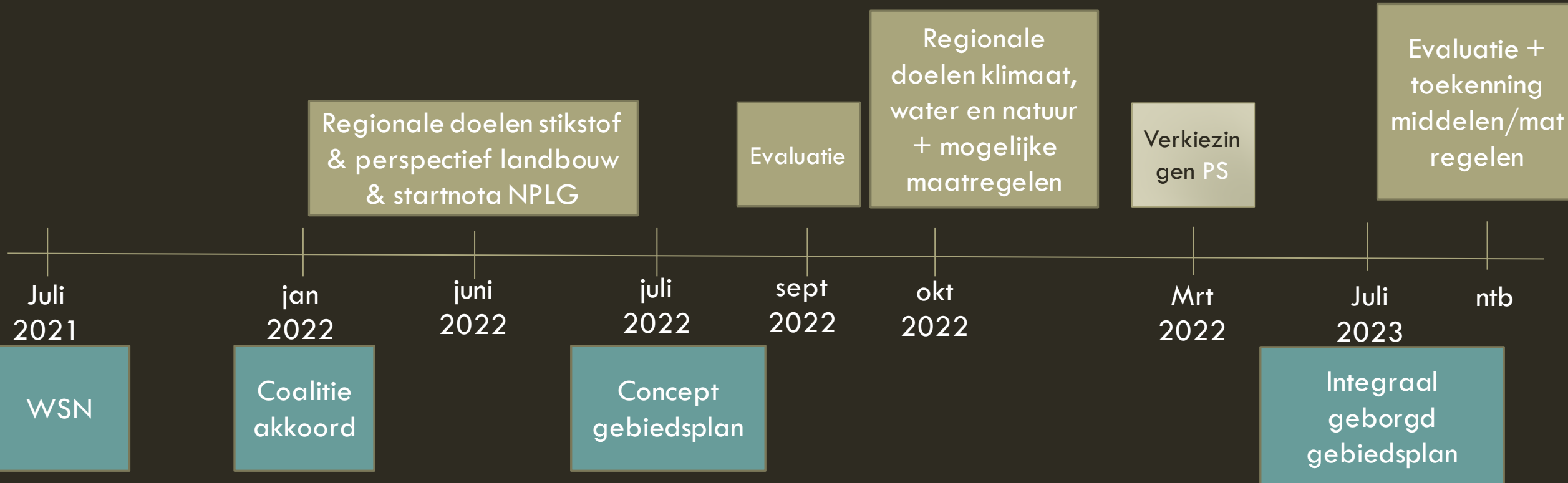
Status

Geen juridische status. Bij het vaststellen van de gebiedsplannen in 2023 zal het definitieve doel vastgelegd worden.

Het **wat** maar nog niet het **hoe**

Nog géén invulling van hoe (welke maatregelen) deze opgave behaald moet worden. De gebiedsdoelen zullen met landelijke, provinciale en gebiedsgerichte maatregelen behaald kunnen worden. Reductiepercentages geeft al wel een zekere mate van inkadering.

PROCES OP HOOFDLIJNEN

DENKLIJN VOOR RICHTINGGEVENDE DOELEN

- Bodem en water centraal

Daarnaast gelden er gebiedsgerichte reductiepercentages, rekening houdend met de kenmerken van de bodemwatercondities in de gebieden. Door de bodem centraal te stellen brengen we onze activiteiten binnen de ecologische grenzen van het gebied en koppelen we stikstofreductie zo goed mogelijk aan de gebiedsgerichte opgaves van klimaat en water.

- Een deel reductie op basis van depositiepotentie (dekenbelasters)

Volgens deze systematiek blijven er echter een aantal plekken over waar we strenger moeten ingrijpen. Er zal extra reductie moeten plaatsvinden bij een aantal bronnen in midden-Nederland, die relatief veel uitstoten over alle N2000-gebieden. Door hier extra te reduceren, ontstaat er meer ruimte in heel Nederland.

- Ringen

Ook zullen er N2000-gebieden zijn, waarbij het beleidsmatig of ecologisch wenselijk is om in de directe omgeving extra in te grijpen. Dit is mogelijk door een ring van een x aantal (kilo)meters om het N2000-gebied te leggen, waarbinnen een steviger reductiepercentage wordt gehanteerd. Dit zal ingevuld moeten worden in de gebiedsprocessen, o.a. op basis van (de quick scan van) de natuurdoelanalyses.

- Een generiek reductiedoel over heel Nederland.

Op deze manier draagt iedereen bij aan de verduurzamings slag die we met elkaar te maken hebben en het verkleinen van de stikstofdeken over Nederland.

DILEMMA: AANDEEL GENERIEK

Toelichting op definitie generiek: Het algemeen reduceren van de NH₃ emissies per kilometer vak met een vooraf bepaald percentage, zonder te letten op effectiviteit, afstand tot de natuur of depositiebijdrage per bronlocatie (kilometer vak).

Overwegingen:

- **Solidariteit**

Iedereen draagt bij aan de stikstofreductie (deken).

- **Uitlegbaar**

Hoe uitlegbaar is een groter/kleiner aandeel generiek in gebiedsprocessen?

Vraagt mogelijk ook reductie/inspanning van gebieden waar niet de grootste noodzaak is dit beïnvloedt de mate van vrijheid en het perspectief in die gebieden.

- **Grootte van de gebiedsgerichte opgave**

Hoe groter het generieke aandeel, hoe kleiner de reducties in de gebieden wordt.

- **Efficiëntie**

Over het algemeen geldt dat generiek minder efficiënt is dan gerichte stikstofreductie tov doelbereik (KDW) (PBL, 2021).

- **Klimaatopgave**

Een groter aandeel generiek impliceert een grotere inzet op normering en innovatie. Voor de klimaatopgave is het zeer waarschijnlijk dat de benodigde reductie daarmee niet overal gehaald wordt.

DILEMMA 2: STATUS VAN DE DOELEN

Toelichting: Met provincies is afgesproken dat er in mei richtinggevende emissiereductiedoelstellingen worden vormgegeven waarna in juli 2023 definitieve doelstellingen volgen. Hoe richtinggevend zou dit moeten zijn?

Overwegingen

- **Duidelijkheid vs. nieuwe kennis en inzichten**

KEV 2022 in okt, doelen natuur, klimaat en water in okt, enkel het wat & nog niet het hoe, model vs praktijk.

- **Duidelijkheid vs. Flexibiliteit in gebiedsprocessen**

Onduidelijkheid voor ondernemers blijft mogelijk langer bestaan naarmate er meer ruimte wordt gegeven. Tegelijkertijd bied je op die manier wel meer flexibiliteit in gebiedsprocessen.

- **Padafhankelijkheden**

Een richtinggevend doel met de daarbij behorende kaartbeelden heeft al wel consequenties in de praktijk(grondwaarde etc). Helpt het om aan de voorkant strakker te zijn?

- **Doelbereik vs flexibiliteit**

Te veel ruimte in de doelen kan ertoe leiden dat er ook te veel wordt afgeweken van de doelen waardoor de beoogde reducties & deposities niet worden behaald.

DILEMMA 3: EEN MAXIMUM REDUCTIE (CAP)

Toelichting: Zou er een maximum reductie moeten worden meegegeven voor (sommige) gebieden.

Overwegingen

- Wordt voorkomen dat er reductiepercentages zijn waarbij er geen landbouw meer mogelijk is.
- Biedt een zekere mate van duidelijkheid.

DILEMMA 4: DOELEN VOOR ALLE SECTOREN? INDUSTRIE/LANDBOUW/MOBILITEIT/BOUW

Toelichting: helpt het om de doelen te specificeren naar specifieke sectoren?

Overwegingen:

- **Uitlegbaar**

Iedere sector draagt evenredig bij en draagt daarvoor verantwoordelijkheid. Vraagt een definitie van 'evenredig'.

- **Duidelijkheid voor de verschillende sectoren**

Iedere sector heeft eigen reductiedoelstellingen te behalen. Daarmee is er helderheid en kan er geen uitruil plaatsvinden.

- **Gebiedsgericht vs Generiek**

Hoe ga je om met verspreidingseffecten NH₃ (gebiedsgericht) en NO_x (meer generiek)? Bijvoorbeeld door landelijke doelen voor NO_x-sectoren (industrie, mobiliteit, bouw) en gebiedsgerichte doelen voor NH₃-sectoren (agrarische sector)?

- **Gebiedsprocessen zijn erop ingericht dat alle partners in het gebied deelnemen.**

Vergt het bij sectorale doelen ook andere gebiedsprocessen?

Minister

Bestuurskern
 Dir. Wegen en
 Verkeersveiligheid
 Wegverkeersbeleid

 Den Haag
 Postbus 20901
 2500 EX Den Haag
Contactpersoon
 Persoonlijke Levenssfeer
 [Redacted]

 M +31(0)6-^{Persoonlijke Leven}
 Persoonlijke Levenssfeer@minienw.nl

gespreksnota

Bestuurlijk Overleg Stikstof van 11 mei 2022

Datum

2 mei 2022

Kenmerk

IENW/BSK-2022/98663

Bijlage(n)

Meerdere

Aanleiding en doel

In het Bestuurlijk Overleg Stikstof van 11 mei 2022 staan naast het vaststellen van de verslagen van 9 december 2021 en 14 april 2022 zijn de volgende punten geagendeerd:

- A. het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering;
- B. [..]
- C. [..]

De bijeenkomst met de provincies is onder voorzitterschap van Edward Stigter. De andere bewindspersonen uit het fysieke domein zijn ook uitgenodigd, evenals de UvW en VNG. ^{Persoonlijke Levenssfeer} (5.1.2.e) zal u begeleiden.

Kern

- MNenS zal onder *mededelingen* kort een toelichting geven op de regionale doelen [..].
- Besluitvorming over het PSN is toegevoegd aan deze agenda, omdat eerder (in het BO van 14 april, waar u aanwezig was) de provincies hebben laten weten nog niet unaniem te kunnen instemmen met het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (PSN). MNenS heeft tijdens het vooroverleg (voorafgaand aan het BO van de 14de) laten weten een brief te sturen aan de Gedeputeerde Staten, waarin zij enkele van de door de gedeputeerden geuite wensen en zorgen rondom het PSN adresseert (bijlage 01).
- Separaat daarvan hebben de provincies op 1 mei hun "Denkrichting en voorwaarden provincies aan het Rijk inzake voorkeursscenario richtinggevende gebiedsdoelen" gestuurd (bijlage 02), waar ongetwijfeld in het BO aan gerefereerd zal worden.
- De minister en de gedeputeerden hebben afgesproken in een heisessie inhoudelijk met elkaar in gesprek te gaan het nieuwe beleid in de hoofdlijnenbrief en de regieorganisatie, die samen met de provincie opgezet zal gaan worden. Deze heisessie is gepland op 17 mei 2022.

Resultaten

In dit BO moet overeenstemming met de provincies komen over:

1. het starten met de zienswijzeprocedure (uiterlijk 27 mei 2022) op basis van het voorliggende conceptprogramma SN;
2. [..]
3. [..];[..]

[..]

1. [..]
2. [..]

Uw bijdrage

U kunt **instemmen** met alle punten van deze BO agenda. Onder de toelichting staat nadere informatie over de betreffende agendapunten.

Bij de inhoudelijke bespreking van de punten is het volgende relevant:

A. Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering

- Op 10 mei wordt het PSN opnieuw ter instemming voorgelegd aan GS, in combinatie met de brief die MNenS in reactie op het vorige BO aan de provincies heeft gestuurd. Nu al is bekend dat tenminste één provincie niet zal instemmen.
- In de brief van 1 mei van de provincies koppelen de provincies de regionale doelen in het kader van het PSN ook aan de (nog te formuleren) doelen in het kader van het NPLG en de 25 mld. van het Transitiefonds en zetten zij in op generieke rijksmaatregelen.
- *U kunt vragen hoe MNenS en de gedeputeerden zich het maken van procesafspraken over dit vervolg voorstellen (afstemming, financiering, maatregelen). Dit is relevant omdat:*
  - op basis van de uitkomsten van de natuurdoelanalyses (medio 2023) er sprake kan zijn van aanvullende generieke maatregelen, naast de gebiedsgerichte maatregelen.
  - de provincies in hun brief inzetten op generieke normering en o.a. maatregelen in het kader van de zeescheepvaart en binnenvaart.
  - de financiering van aanvullende maatregelen op het terrein van IenW op dit moment niet is geregeld.
- Op 17 mei vindt er een heisessie plaats tussen de MNenS en de gedeputeerden over het nieuwe beleid genoemd in de hoofdlijnenbrief en de regieorganisatie. Het gaat niet alleen over stikstof, natuur en landbouw, maar ook over bodem en water sturend en de maatregelen t.b.v. de Kaderrichtlijn water. [..]

[..]

[..]

Uw counterparts

- Namens de provincies heeft het IPO eerder aangegeven dat het PSN noodzakelijk is voor het vervolgproces van de gebiedsplannen. Ze zouden deze kaders nodig hebben om met de gebiedspartners verder in gesprek te kunnen gaan.
- 11 van de 12 provincies kunnen zich inmiddels vinden in het traject rond de gebiedsgerichte aanpak en hebben met de brief van 1 mei een gezamenlijk voorstel ingediend met daarin hun denkrichting en een aantal voorwaarden (bijlage 02).
- Provincies vinden dat er meer generieke maatregelen genomen moeten worden (voor stikstof gaat het daarbij om 20kton generiek), zodat niet alle uitvoering van de maatregelen bij de landbouw (en dus bij de provincies) komt te liggen. Het gaat hierbij vooral over de industrie en de zeescheepvaart en binnenvaart.
- VNG maakt zich zorgen over de grote extra uitvoeringslast voor gemeenten. VNG pleit daarom voor extra structurele middelen.
- UvW maakt zich zorgen over de waterveiligheid (uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma HWBP) nu de bouwvrijstelling niet meer zo zeker is. UvW ondersteunt het IenW beleid op het stikstofdossier en het water en bodemdossier in het NPLG en ziet kansen voor de water- en natuuropgaven.

Politieke context

- Het PSN voldoet op onderdelen niet aan de vereisten uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. De geïdentificeerde juridische tekortkomingen kunnen echter pas eind 2022/medio 2023 worden gemitigeerd (dan zijn de natuurdoelanalyses, de gebiedsplannen en het onderzoeksprogramma van het consortium gereed). Uitstel van het programma SN is óók kwetsbaar, omdat dat tot vertraging van het gebiedsproces leidt.

- Het PSN kent alleen een uitvoeringsplicht op de stikstof- en natuurmaatregelen, natuurdoelanalyse en het opleveren van het gebiedsplan door de provincie medio 2023. De vertaling van de landelijke omgevingswaarde naar richtinggevende regionale doelen is nog niet afgerond en komt deze zomer samen met het NPLG en het perspectief voor de landbouw in de MR. Vooralsnog is de datum 10 juni.

[..]

Kernpunten dossier

- Het opstellen van een PSN is een verplichting die voortvloeit uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering.
- In het PSN komen pas na de inspraak de resultaatsverplichtende omgevingswaarden per provincie voor stikstof. Over de IenW bron- en natuurmaatregelen uit het structurele pakket is al eerder besloten. De maatregelen zijn ook financieel gedekt. Daarnaast zijn de sociaaleconomische effecten in kaart gebracht, evenals de gevolgen voor de instandhoudingsdoelen en de monitoring en bijsturing. Op basis hiervan kunnen de provincies aan de slag met de gebiedsplannen.
- De budgettaire kaders voor het PSN zijn vastgelegd in de miljoenennota 2022. De aangescherpte ambitie uit het Coalitieakkoord is niet in deze versie van het PSN opgenomen; deze wordt verder vormgegeven in het vervolgtraject met het NPLG.

[..]

Persoonlijke Levenssfeer

Toelichting

A. Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering

- U kunt **instemmen** met het starten van een zienswijzeprocedure (uiterlijk 27 mei 2022) op basis van het voorliggende conceptprogramma SN (bijlagen 6a, b en c).
- U kunt **instemmen met de uitvoeringsplichten** zoals opgenomen in de tabel te nemen besluiten per bestuursorgaan (bijlage 6d bij het programmadocument SN).

Toelichting:

- **PSN:** MNenS heeft in het vorig overleg de gedeputeerden nadrukkelijk opgeroepen om het vaststellen van het PSN en discussies over nieuw beleid los te koppelen van elkaar. Op 10 mei wordt het PSN opnieuw ter instemming voorgelegd aan GS, in combinatie met de brief die MNenS in reactie op het vorige BO aan de provincies heeft gestuurd en de toezegging van een heisessie op 17 mei a.s. Nu is al bekend dat één provincie niet zal instemmen.
- Of het loskoppelen van het PSN en de hoofdlijnenbrief daadwerkelijk gebeurt is nog de vraag. In de brief van de provincies met daarin hun denkrichting en voorwaarden voor de regionale stikstofdoelen en bij de ambtelijke voorbereiding daarvan koppelen de provincies de regionale doelen in het kader van het PSN ook aan het behalen van de (nog te formuleren) doelen in het kader van het NPLG en de 25 mld. van het Transitiefonds.
- Het PSN is vooral een processtuk, de vraag is wanneer ook alle andere punten uit het PSN voldoende "body" krijgen, omdat op deze manier het doel van 74% areaal met stikstofgevoelige habitats onder de kritische depositiewaarde niet bereikt wordt en – belangrijker nog –onvoldoende onderbouwd is dat natuurbehoud is geborgd en verslechtering wordt voorkomen.
- **Procesafspraken:** Deze ontbreken op dit moment. Op basis van de duiding van de uitkomsten van de natuurdoelanalyses (medio 2023) kan er sprake zijn van aanvullende generieke maatregelen, naast de gebiedsgerichte maatregelen. Zie ook de brief van de provincies, waarin provincies inzetten op generieke normering en o.a. maatregelen in het kader van de zeescheepvaart en binnenvaart.
- De financiering van aanvullende maatregelen op het terrein van IenW is op dit moment niet geregeld.
- **Nader overleg:** Op 17 mei vindt er een heisessie plaats tussen de MNenS en de gedeputeerden over het nieuwe beleid genoemd in de hoofdlijnenbrief en de regieorganisatie. Het gaat niet alleen over stikstof, natuur en landbouw, maar ook over bodem en water sturend, maatregelen t.b.v. de Kaderrichtlijn water.
- De **uitvoeringsplichten** gaan over de natuurdoelanalyses en de bronmaatregelen.

[..]

[..]

[..]

[..]

[..]

RFL

Contactpersoon:

Persoonlijke Levenssfeer

06 Persoonlijke Levenssfeer

GEANNOTEEERDE AGENDA

Vergadering te houden op dinsdag 29 maart 2022
in de Rolzaal op het Binnenhof,
aan te vangen 's morgens om 12.00 – 12.30 uur

Mededelingen**Minister**

U heeft geen eigen punt op de agenda.

Overige agendapunten van politiek belang/ met relevantie voor uw portefeuille:

- [..]
- 2. Hoofdpijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied, en van het bredere stikstofbeleid (Brief van de minister voor Natuur en Stikstof, nr. 22119577, met bijlagen)

Staatssecretaris

U heeft geen eigen punt op de agenda.

Overige agendapunten van politiek belang/ met relevantie voor uw portefeuille:

- 2. Hoofdpijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied, en van het bredere stikstofbeleid (Brief van de minister voor Natuur en Stikstof, nr. 22119577, met bijlagen)

[..]

[..]

[..]

[..]

2. Hoofdpijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied, en van het bredere stikstofbeleid (*Brief van de minister voor Natuur en Stikstof, nr. 22119577, met bijlagen*)

Advies: Instemmen met verzending van de brief aan de Tweede Kamer, mits de zin over de besteding van de middelen in het transitiefonds wordt aangepast zodat duidelijk is dat ook bestedingen buiten het domein landbouw en landgebruik mogelijk zijn.

Inhoud voorstel

- Deze brief van M N&S bevat de uitwerking op hoofdpijnen van de integrale aanpak voor stikstof, natuur, water en klimaat. Nadere uitwerking zal landen in verschillende vervolgbrieven en producten.
- De brief zal worden gestuurd op 1 april, voorafgaand aan het commissiedebat hoofdpijnen LNV op 6 april. In de week van 28 maart zal de inhoud op hoofdpijnen gedeeld worden met onder andere provincies, partijen van het Versnellingsakkoord en het overleg met agrarische vakbonden.

[..]

[..]

Positieve elementen in de brief voor IenW

- Er wordt niet langer alleen maar gesproken over onontkoombare doelen, maar er staat ook in de brief dat zeker moet worden gesteld dat de noodzakelijke maatregelen worden gepland, uitgevoerd en voldoende effect sorteren.
- Voor de evenredige bijdrage aan de depositiedaling vanuit de sector mobiliteit wordt verwezen naar generiek beleid, zoals Europese emissie-eisen.
- Er staat expliciet in de brief dat provincies in de gebiedsplannen alleen maatregelen kunnen vastleggen die passen bij hun bevoegdheid en dat maatregelen met betrekking tot het hoofd(vaar)wegennet hier bijvoorbeeld van zijn uitgezonderd, omdat deze een landelijke afweging vragen.
- [..]
- [..]

[..]

*Risico's en aandachtspunten*Algemeen

- De brief biedt voor andere sectoren dan landbouw geen enkel perspectief en zal door deze sectoren waarschijnlijk ook negatief ontvangen worden.

Geen stikstofruimte voor ontwikkelingen

- De voorgestelde aanpak is vooral gericht op natuur, water en landbouw en levert niet automatisch extra ontwikkelruimte op voor de andere ambities uit het coalitieakkoord, waaronder woningbouw, MIRT, luchtvaart en de energietransitie. Vooralsnog is er geen enkel zicht op extra ontwikkelruimte bovenop de al gemaakte politieke afspraken uit 2019 (woningbouw en 7 MIRT-projecten) en 2020. Spreken over prioriteitstelling heeft geen enkele zin als er geen stikstofruimte is.

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

Minister

BestuurskernDir. Wegen en
Verkeersveiligheid
Wegverkeersbeleid

Den Haag

Contactpersoon

Persoonlijke Levenssfeer

[Redacted]

M +31(0)6-^{Persoonlijke Leven}
[Redacted]@minienw.nl

nota ter informatie

Follow up MCKE 19 april jl.

Datum

20 april 2022

Kenmerk

IENW/BSK-2022/87211

Bijlage(n)

nvt

Inleiding

U heeft deelgenomen aan de MCKE op 19 april jl., waar onder andere gesproken is over het Transitiefonds Landelijk Gebied en Stikstof. Met deze nota ontvangt u onze reflectie op de daar ingebrachte punten en gemaakte afspraken en informeren wij u tevens over de stand van zaken ten aanzien van de onderwerpen 'vangnetbepaling' en 'ontwikkelruimte'.

[..]

- Met de huidige teksten kunnen ook maatregelen uit het fonds bekostigd worden, indien de minister voor Natuur en Stikstof of provincies aanvullende rijksmaatregelen verwachten op het gebied van mobiliteit in het kader van de evenredige bijdrage van sectoren.
Ter toelichting: Er komen steeds meer signalen dat DGS ook emissiereductiedoelen voor andere sectoren dan de landbouw wil gaan vaststellen. LNV is van mening dat deze maatregelen via het klimaatspoor gefinancierd moeten worden. Dat is naar oordeel van IenW niet logisch of doelmatig in het licht van klimaat: bij klimaat wordt gestuurd op CO₂-reductie. In hoeverre dit tot een evenredige bijdrage aan de depositiereductie leidt, is niet berekend. Indien er in de toekomst aanleiding is om vanuit de stikstofproblematiek aanvullende maatregelen te treffen, dan dienen deze maatregelen afwogen worden binnen de geldende stikstofkaders en instrumenten, waaronder het 'stikstoffonds'.

- Buiten Re

[..]

[..]

[..]

Minister

Bestuurskern
 Dir. Wegen en
 Verkeersveiligheid
 Wegverkeersbeleid

 Den Haag
 Postbus 20901
 2500 EX Den Haag
Contactpersoon
 Persoonlijke Levenssfeer
 [Redacted]

 M +31(0)6-^{Persoonlijke Leven}
 Persoonlijke Levenssfeer@minienw.nl

gespreksnota

Bestuurlijk Overleg Stikstof d.d. 14 april 2022

Datum

14 april 2022

Kenmerk

IENW/BSK-2022/79909

Bijlage(n)**Aanleiding en doel**

Donderdag 14 april van 8.30-9.30 uur vindt het thematisch Bestuurlijk Overleg over het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering plaats tussen de minister voor Nens en de provincies onder voorzitterschap van Edward Stigter. De andere bewindspersonen uit het fysieke domein zijn ook uitgenodigd. ^{Persoonlijke} [Redacted] (DG Mo) zal u begeleiden.

Kern

Op de agenda staan naast mededelingen alleen het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (PSN) op de agenda.

Bij de mededelingen is een mondelinge toelichting op de hoofdlijnenbrief van LNV geagendeerd, zodat onder meer de bezwaren van Zuid-Holland (die over bredere context dan alleen PSN lijken te gaan) geadresseerd kunnen worden.

Doel van de bespreking van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (PSN)

- I. **Kennisnemen** van het conceptprogramma SN en de bijbehorende bijlagen (onderzoeksrapport van WEcR naar de sociaaleconomische effecten en de resultaten van de 'quickscan natuurdoelanalyses).
- II. [..]
- III. **Instemmen met de uitvoeringsplichten** zoals opgenomen in de tabel te nemen besluiten per bestuursorgaan (bijlage 7 bij het programmadocument SN).
- IV. [..]
- V. [..]
- VI. [..]

Uw bijdrage

Ad III: Instemmen met de uitvoeringsplichten zoals opgenomen in de tabel te nemen besluiten per bestuursorgaan

- U kunt **instemmen** met de uitvoeringsplicht voor IenW. Over de IenW bron- en natuurmaatregelen is al eerder besloten en deze zijn deels al in uitvoering. De maatregelen zijn financieel gedekt.
- U kunt vragen wanneer de provincies verwachten te kunnen komen met een voorstel over de resultaatsverplichtende omgevingswaarden voor stikstof, zodat de vertaling van de landelijke omgevingswaarde naar richtinggevende regionale doelen kan worden afgerond.
- Het PSN is vooral een wederzijds processtuk, u kunt vragen wanneer ook alle andere punten uit het PSN voldoende body krijgen, omdat op deze manier het doel van 74% areaal met stikstofgevoelige habitats onder de kritische depositiewaarde niet bereikt wordt.

Uw counterparts

- Namens de provincies heeft het IPO eerder aangegeven dat het PSN noodzakelijk is voor het vervolgproces van de gebiedsplannen. Ze zouden deze kaders nodig hebben om met de gebiedspartners verder in gesprek te kunnen gaan. Uit de BC blijkt echter dat de provincies onderling nog verdeeld zijn en dat sommige provincies verwachten dat er al meer uit het coalitieakkoord zou zijn opgenomen in het PSN.
- Het is mogelijk dat niet alle provincies dit PSN willen goedkeuren en daarmee schiet het hele proces nog verder de vertraging in.
- Meerdere provincies vinden dat er meer generieke maatregelen genomen moeten worden, zodat niet alles bij de landbouw (en dus bij de provincies) komt te liggen. Feitelijke informatie (dat het aandeel van mobiliteit en industrie relatief gezien niet zo groot is als van de landbouw en dat er door het rijk al een heleboel generieke maatregelen zijn genomen of genomen gaan worden, worden niet gehoord.
- Provincies zien op tegen de boerenprotesten die onvermijdelijk gaan komen.
- Afgesproken was dat de provincies met een voorstel zouden komen over de regionale omgevingswaarden. Dit is voor de provincies een ingewikkeld proces en willen eerst terug naar GS om akkoord te vragen. Pas daarna kan M NenS de richtinggevende doelen vaststellen.
- Meer in het bijzonder: Zuid-Holland vindt dat er ook meer gedaan moet worden door het Rijk om de "depositie uit zee" te verminderen. Punt is dat de herkomst van die depositie niet bekend is. Daarvoor is een nader rapport van het RIVM voor nodig. DGS heeft daar nog geen opdracht voor gegeven. De depositie veroorzaakt door de zeescheepvaart is wel bekend. Hier wordt al veel inspanning geleverd en de walstroomvoorzieningen moet het lokale probleem oplossen.
- [..]

Politieke context

- Het PSN voldoet op onderdelen niet aan de vereisten uit de Wsn. De geïdentificeerde juridische tekortkomingen kunnen echter pas eind 2022/medio 2023 worden gemitigeerd (dan zijn de natuurdoelanalyses, de gebiedsplannen en het onderzoeksprogramma van het consortium gereed). Uitstel van het programma SN is óók kwetsbaar, omdat dat tot vertraging van het gebiedsproces leidt.
- Het PSN is vooral een wederzijds processtuk, met alleen een uitvoeringsplicht op de stikstof- en natuurmaatregelen, natuurdoelanalyse en het opleveren van het gebiedsplan door de provincie medio 2023. De vertaling van de landelijke omgevingswaarde naar richtinggevende regionale doelen is nog niet afgerond. De provincies moeten dit punt eerst voorleggen aan GS, voordat zij met een gezamenlijk voorstel kunnen komen, waarop M NenS een besluit kan nemen.
- De provincies hebben aangegeven het PSN nodig te hebben om zo het proces van de gebiedsplannen op te starten met de partners. Dat is ook de reden waarom IenW heeft ingestemd met doorgeleiding naar de RFL van 12 april en het BO Stikstof van 14 april.
- [..]

Kernpunten dossier

- Het opstellen van een PSN is een verplichting die voortvloeit uit de huidige Wet stikstofreductie en natuurverbetering.
- In het PSN zijn de resultaatsverplichtende omgevingswaarden voor stikstof opgenomen en de bijbehorende bron- en natuurmaatregelen. Over de IenW bron- en natuurmaatregelen, is al eerder besloten. De maatregelen zijn ook financieel gedekt. Daarnaast zijn de sociaaleconomische effecten in kaart gebracht, evenals de gevolgen voor de instandhoudingsdoelen en de monitoring en bijsturing. Op basis hiervan kunnen de provincies aan de slag met de gebiedsplannen.
- De budgettaire kaders voor het PSN zijn vastgelegd in de miljoenennota 2022. De aangescherpte ambitie uit het Coalitieakkoord is niet in deze versie van het PSN opgenomen, deze worden verder vormgegeven in het vervolgtraject met het NPLG.
- [..]
- [..]
- [..]

Toelichting

Aanleiding

In de Wet stikstofreductie en natuurverbetering is bepaald dat de minister van LNV (nu: Minister voor Nens) een programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (verder: Programma SN) moet vaststellen. Op 16 juli 2021 is de Contourennota voor het programma aangeboden aan de Kamer. Het programma SN beschrijft de wijze waarop de *structurele* aanpak stikstof en natuur wordt uitgevoerd. De ambities van het nieuwe kabinet zijn niet in dit Programma SN verwerkt, maar worden uitgewerkt in de separate *hoofdpijnenbrief* en het *programma NPLG*.

Kernpunten

Doel, resultaten en afbakening van het programma SN

Nederland is verplicht om voor de natuurwaarden die op grond van de Vogelrichtlijn en de Habitatrictlijn zijn beschermd een zogenaamde 'gunstige staat van instandhouding' te bereiken op landelijk niveau. Het programma SN levert hier een bijdrage aan voor wat betreft de stikstofgevoelige natuur. In de huidige Wet stikstofreductie en natuurverbetering is het doel van het programma SN tweeledig beschreven:

- a) het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen voor de voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden.
- b) het verminderen van de depositie van stikstof op de in onderdeel a benoemde habitats om te voldoen aan de wettelijke omgevingswaarden.

Jaartal	2025	2030	2035
Wettelijke omgevingswaarden conform huidige Wsn (% areaal met stikstofgevoelige habitats onder de kritische depositiewaarde)	40%	50%	74%

Deze eerste editie van het programma SN voorziet in een uitvoeringsplicht voor maatregelen en procesafspraken tussen de betrokken bestuursorganen. Het programma SN is de plek waarin alle onderdelen van de structurele stikstofaanpak samenkomen. Het programma SN is (anders dan het PAS) géén systeem voor het genereren van ontwikkelingsruimte voor vergunningverlening.

Dit programma SN legt de *structurele* aanpak stikstof vast, maar bevat nog géén nieuwe ambities

Dit programma SN vloeit voort uit de *huidige* wet stikstofvermindering en natuurverbetering, en de daarin opgenomen omgevingswaarden. Deze wet zal nog worden aangepast aan de ambities uit het Coalitieakkoord. De stikstofambities uit het Coalitieakkoord zijn niet in dit programma SN opgenomen, maar in de *hoofdpijnenbrief* (verschijnt 1 april).

De redenen dat nu deze eerste editie van het Programma SN voorligt waarin de ambities van het nieuwe kabinet nog niet zijn opgenomen, zijn:

1. Het tijdpad. In de wet stikstofreductie en natuurverbetering is voorgeschreven dat er een programma stikstofreductie en natuurverbetering moet worden vastgesteld om aan de wettelijke kaders te voldoen.
2. De urgentie van de aanpak. De uitwerking van het Coalitieakkoord zal nog enige tijd in beslag nemen. Het gaat dan om het aanpassen van de wet stikstofreductie en natuurverbetering, maar ook om het uitwerken van het NPLG. De *structurele* stikstofaanpak is urgent en kan hier niet

op wachten. Daarom worden nu in dit programma SN de afspraken van de *structurele* stikstofaanpak vastgelegd.

3. Het programma SN heeft een adaptief karakter. De uitwerking van het Coalitieakkoord en het NPLG wordt meegenomen in de volgende editie van het Programma SN (een eerste actualisatie van het Programma SN is voorzien in tweede helft 2023).

Het onderscheid én de samenhang tussen het programma SN en het NPLG zal steeds helder worden geschetst, zowel in de afzonderlijke programmadocumenten (Programma SN, NPLG) als in andere documenten (zoals hoofdlijnenbrief) en begeleidende communicatie.

De komende tijd wordt nader uitgewerkt hoe de synergie tussen het programma SN en het NPLG kan worden vormgegeven, om zo te komen tot een integrale (gebiedsgerichte) aanpak die voldoet aan de bredere ambities en versnelling uit het coalitieakkoord.

Dit programma SN biedt het fundament voor de structurele aanpak stikstof, maar is nog volop in beweging

Deze eerste editie van het programma SN legt een stevig fundament onder de *structurele* stikstofaanpak en de gebiedsplannen stikstof en natuur. Het is belangrijk om dit met volle kracht door te zetten, náást de uitwerking van de ambities uit het Coalitieakkoord.

Niet alle gegevens die de wet vraagt, zijn nu al beschikbaar in deze eerste editie van het programma SN. In de Memorie van Toelichting bij de wet is al benoemd dat, zeker in de beginfase van het programma, het programma een adaptief karakter heeft en verfijning, aanvulling en updates nodig zullen zijn om het programma te laten aansluiten bij de doelstellingen uit de wet. Daarmee is te onderbouwen dat er nu niet gewacht wordt totdat alle informatie beschikbaar is.

De komende periode zullen de volgende aandachtspunten op grond van de wet verder moeten worden uitgewerkt:

- Gegevens *op gebiedsniveau* over de uitgangssituatie natuur in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen zijn nog niet volledig beschikbaar.
De natuurdoelanalyses bevatten de op dat moment beschikbare informatie over het actuele doelbereik per gebied en komen eind 2022, maar uiterlijk april 2023 beschikbaar (zie hoofdstuk 7)
- De sociaal-economische effecten *op gebiedsniveau* zijn nog niet inzichtelijk.
Deze worden medio 2023 inzichtelijk op basis van de uitwerking in de gebiedsplannen (zie hoofdstuk 11)
- Het bereiken van de omgevingswaarden en instandhoudingsdoelstellingen is nog niet aantoonbaar
Een eerste beeld volgt medio 2023 op basis van de gebiedsplannen (zie hoofdstuk 11)
- De tussendoelen voor de periode ná 2023 zijn nog niet uitgewerkt
Deze tussendoelen vanaf 2024 zullen worden geformuleerd op basis van gebiedsplannen, natuurdoelanalyses en monitoringsrapportage (zie hoofdstuk 3.6)
- Het monitoringsysteem is nog niet volledig ingericht.
Eind 2022 wordt het definitieve werkprogramma van het onderzoeksconsortium opgeleverd. Het daadwerkelijk operationeel zijn van de benodigde monitoringssystematiek zal langer duren (zie hoofdstuk 8).

Streven is om het programma SN in de 2^e helft van 2023 te actualiseren

Het programma SN heeft in principe een (wettelijke) looptijd van zes jaar, maar de wet voorziet in de mogelijkheid om het programma tussentijds te wijzigen of herzien. Voorstel is om in de tweede helft van 2023 een eerste actualisatie van dit programma te maken op basis van:

- de verdere uitwerking van het Coalitieakkoord (hoofdlijnenbrief, NPLG, aanpassing wet)
- de natuurdoelanalyses
- de gebiedsplannen

Op die manier kan er nu voortgang worden gemaakt, maar tevens worden geborgd dat de nieuwe kabinetsambities én voortschrijdende inzichten vlot worden doorvertaald naar een tweede editie van het programma SN.

[..]

Nadere afstemming Programma SN met provincies

Provincies achtten in de BC stikstof van 17 maart het programma SN nog niet beslisrijp. Als tussenstap is een extra BC ingelast op 30 maart. N.a.v. de zorgen van provincies zijn enkele aanpassingen aangebracht in de stukken, te weten: herformulering van enkele gevraagde besluiten (bijlage 7) en enkele tekstuele aanpassingen in het programmadocument SN.

In de BC op 31 maart hebben provincies ingestemd met doorgeleiding naar de GS'en en het BO.

Vervolgtraject Programma SN én bijlagen

Na instemming van alle betrokken bestuursorganen zal dit programma SN, inclusief de bijlagen (quick scan en onderzoeksrapport WEcR) in een *zienswijze-procedure* worden voorgelegd. Belangstellenden kunnen gedurende 6 weken reageren. Streven is deze zienswijzeprocedure uiterlijk 27 mei te starten en 8 juli (voor het zomerreces) af te ronden.

NB: indien instemming over het Programma SN en/of de bijlagen niet vóór 22 april kan worden bereikt, kan de zienswijzeprocedure niet vóór het zomerreces worden afgerond, en kan deze pas in september starten. De zienswijzeprocedures voor het NPLG en PSN lopen in dat geval vrijwel parallel, en vaststellen van het PSN kan dan pas medio/eind november.

Na deze zienswijzeprocedure zal -in overleg met de betrokken bestuursorganen- een Nota van Antwoord worden opgesteld en waar nodig het programma SN worden aangepast. Daarna wordt het programma definitief vastgesteld door de minister voor Nens.

Het BO wordt verzocht (beslispunt 6) aan te geven of, en zo ja op welk moment, een volgend overleg gewenst is (bijvoorbeeld wanneer de concept Nota van Antwoord en het (aangepaste) programma SN gereed zijn).

In de tussenliggende periode wordt uiteraard doorgewerkt aan de diverse onderdelen van het Programma. Het kan dus zo zijn dat er bij de definitieve vaststelling nog aanvullingen in de tekst van het programma moeten worden verwerkt. Dit zal dan expliciet benoemd worden bij de bespreking van de Nota van Antwoord.

RFL

Contactpersoon:
Persoonlijke Levenssfeer
06 Persoonlijke Levenssfeer**GEANNOTEEERDE AGENDA**

Vergadering te houden op dinsdag 12 april 2022
in de Rolzaal op het Binnenhof,
aan te vangen 's morgens om 12.00 – 12.30 uur

Mededelingen**Minister**

[..]

Overige agendapunten van politiek belang/met relevantie voor uw portefeuille:

- [..]
- [..]
- 6. Programma Stikstofreductie en Natuurverbeteringen (Brief van de Minister voor Natuur en Stikstof, nr. 22140579 met bijlagen)

Staatssecretaris

[..]

1. [..]

[..]

[..]

2. [..]

[..]

- [..]

- [..]

3. [..]

- [..]

4. [..]

[..]

- [..]

5. [..]

[..]

- [..]

6. Programma Stikstofreductie en Natuurverbeteringen (Brief van de Minister voor Natuur en Stikstof, nr. 22140579 met bijlagen)

Advies

U kunt instemmen met doorgeleiding naar de Ministerraad, waarna het programma in een (verplichte) zienswijzeprocedure wordt voorgelegd (uiterlijk eind mei 2022). Parallel aan behandeling in de RFL vindt op 14 april een Bestuurlijk Overleg Stikstof plaats met de betrokken bewindslieden en provincies. Resultaat van dit BO (bestuurlijk overleg stikstof) wordt zo nodig in MR toegelicht.

Inhoud voorstel

- [..]
- [..]
- [..]
- In het PSN zijn de resultaatsverplichtende omgevingswaarden voor stikstof opgenomen en de bijbehorende bron- en natuurmaatregelen. Over de IenW bron- en natuurmaatregelen, is al eerder besloten. De maatregelen zijn ook financieel gedekt. Daarnaast zijn de sociaaleconomische effecten in kaart gebracht, evenals de gevolgen voor de instandhoudingsdoelen en de monitoring en bijsturing. Op basis hiervan kunnen de provincies aan de slag met de gebiedsplannen.
- De budgettaire kaders voor het PSN zijn vastgelegd in de miljoenennota 2022. De aangescherpte ambitie uit het Coalitieakkoord is niet in deze versie van het PSN opgenomen, deze worden verder vormgegeven in het vervolgtraject met het NPLG.
- De quickscan (bijlage 1 PSN) betreft een eerste, voorlopige inschatting van habitats, en gebieden waarin deze habitats voorkomen, waar duurzaam herstel mogelijk buiten beeld raakt zonder tijdige aanvullende daling van stikstofdepositie. De quickscan heeft geen formele juridische status.

Politieke context

- [..]
- [..]

- [..]

- [..]

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

Minister en Staatssecretaris

nota

Technische briefing Stikstof – NPLG 9 maart as.

Inleiding

U neemt beiden deel aan de technische briefing op 9 maart as. georganiseerd door de Minister voor Natuur en Stikstof. Deze briefing, die betrekking heeft op de onderwerpen stikstofruimte en toestemmingverlening, vindt digitaal plaats van 08:45-09:30. Daarbij wordt u ondersteund door Persoonlijke Levenssfeer (Persoonlijke Levenssfeer) en **Persoonlijke Levenssfeer** (Persoonlijke Levenssfeer). Dit betreft één van de twee technische briefings die door de Minister voor Natuur en Stikstof is georganiseerd voor het kabinet; de andere vindt op 11 maart as. plaats. Het is voor IenW onduidelijk wie op 9 en 11 maart zullen deelnemen.

Met deze nota ontvangt u de inbreng voor de technische briefing, aan de hand van de presentatie zoals voorbereid door LNV (bijlage 1). Deze is door IenW pas op 7 maart ontvangen en is niet interdepartementaal afgestemd. Er zitten nog wat feitelijke onjuistheden in, die ambtelijk aan LNV zijn doorgegeven.

De technische briefing komt voort uit een recent DG-overleg tussen IenW (DG MO, DG WV en DG LM) en LNV (zie bijlage 2 voor de met LNV afgestemde weergave van het overleg). Aanleiding voor dat overleg was gelegen in de uitwerking van het coalitieakkoord. Daarin spelen diverse vraagstukken die ambtelijk tot discussie leiden tussen de departementen en naar oordeel van IenW politieke weging vragen. Ook na het desbetreffende DG-overleg is de behoefte aan politieke weging via de ambtelijke stikstofgremia kenbaar gemaakt bij LNV. Het gaat dan om de scope van het transitiefonds in relatie tot het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en de bredere stikstofaanpak, maar ook om vraagstukken die samenhangen met de scopebepaling van het NPLG, wat impact heeft op de stikstofproblematiek. Onder meer:

- Dient er in de uitwerking van de maatregelen binnen het NPLG rekening te worden gehouden met de mogelijkheid om op een later moment de stikstofreductie die met de NPLG-maatregelen gecreëerd wordt, in te kunnen zetten als stikstofruimte voor andere nationale opgaven uit het coalitieakkoord?

Bestuurskern

 Dir.Wegen en
 Verkeersveiligheid
 Wegverkeersbeleid

Den Haag

Contactpersoon
Persoonlijke Levenssfeer

Persoonlijke Levenssfeer

 M +31(0)6-Persoonlijke Levenssfeer
Persoonlijke Levenssfeer @minienw.nl

Datum

18 februari 2022

Kenmerk

IENW/BSK-2022/49599

Bijlage(n)

- 1: presentatie LNV/DGS
- 2: beknopte weergave DG-overleg IenW en LNV/DGS
- 3: Overzicht en duiding vraagstukken die politieke weging behoeven
- 4: Instrumenten en perspectief mbt toestemmingverlening

- [..]

- [..]

[..]

[..]

Advies algemeen

1. [..]

2. [..]

a. [..]

b. De wijze waarop omgegaan wordt met de wens uit het coalitieakkoord om alle sectoren evenredig bij te laten dragen aan emissiereductie en wat dit betekent voor het transitiefonds,

c. [..]

d. [..]

Advies en spreeklijnen t.b.v. de technische briefing

[..]

T.a.v. de concrete sheets:

- [..]

- [..]

- [...]]

- **Stas:** U kunt in navolging van vorig punt aangeven het onbevredigend te vinden dat de oplossing verwacht lijkt te worden van de provincies via hun gebiedsplannen. U kunt derhalve de minister voor N&S vragen of al in beeld gebracht is wat het Rijk zelf nog meer kan bijdragen. In generieke maatregelen of voor wat betreft de benodigde onontkoombaarheid van maatregelen en beschikbare instrumenten. U kunt verzoeken of dit onderdeel gemaakt kan worden van de politieke besluitvorming in de RFL, wederom mede in het licht bezien van zowel de hoofdlijnenbrief als de scopes van het transitiefonds en het NPLG. En – misschien wel als allerbelangrijkst - gezien de ambities uit het coalitieakkoord. [...]

[..]

Minister

Bestuurskern
 Dir. Wegen en
 Verkeersveiligheid
 Wegverkeersbeleid

 Den Haag
 Postbus 20901
 2500 EX Den Haag
Contactpersoon
 Persoonlijke Levenssfeer
 [Redacted]

 M +31(0)6-^{Persoonlijke Leven}
 Persoonlijke Levenssfeer @minienw.nl

nota ter informatie

Bestuurlijk Overleg Stikstof 3 februari 2022

Datum

31 januari 2022

Kenmerk

IENW/BSK-2022/22586

Inleiding

In aansluiting op nota IenW/BSK – 2022/15182 informeer ik u over de inhoud van het gecombineerde bestuurlijk stikstof en natuur op 3 februari a.s. Vanuit LNV is aangegeven dat twee ambtenaren u mogen begeleiden. Vanuit DGMO zal ^{Persoonlijke Levenssfeer} u begeleiden, vanuit DGWB is dat ^{Persoonlijke Levenssfeer}.

Samenvatting, kern of boodschap*Opzet kennismakings-BO*

Voor deze kennismaking is gezien het informele/kennismaking karakter geen agenda opgesteld.

Aan de technisch voorzitter van het BO Stikstof, Edward Stigter, gedeputeerde van Noord-Holland voor Klimaat en energie, lid van het IPO-bestuur en voorzitter van de Bestuurlijke Commissie Stikstof van de provincies, is gezien de grootte van de groep deelnemers wel een opzet/draaiboek meegegeven.

Draaiboek:

- De technisch voorzitter zal het gesprek openen en de minister voor Natuur en Stikstof, als organisator van het BO Stikstof en BO Natuur, het woord geven voor een introductie.
- Vervolgens zal een introductiefilmpje van de provincies worden afgespeeld, waarin wordt geschetst wat voor de provincies gebiedsspecifieke aandachtspunten zijn in de stikstofproblematiek.
- Daarnaast zullen Edward Stigter en Peter Drenth kort mondeling reflecteren op de raakvlakken tussen het coalitieakkoord en het Stikstofplan (zie toelichting voor een korte samenvatting en bijlage 1 voor de hele propositie) dat de provincies op 9 december jl. hebben gepubliceerd als propositie richting het nieuwe kabinet.
- Aansluitend zullen de verschillende bewindspersonen aan het woord komen. Hierbij krijgt u de gelegenheid uw belangrijkste punten mee te geven op het punt van stikstof en water (Kaderrichtlijn Water - KRW) en de samenwerking met de provincies;

- Tenslotte krijgen de UvW en de VNG de gelegenheid om hun inbreng te geven.
- Mocht er nog tijd over zijn, zal deze ruimte gebruikt worden voor het informele gesprek met elkaar.

Ter informatie: het filmpje is gemaakt omdat er 16 gedeputeerden aanwezig zijn en anders het introductierondje wel erg lang wordt. Bijlage 2 geeft een overzicht van de aanwezige bestuurders.

Uw bijdrage

Na een korte introductie van uzelf kunt u duiden wat voor u in deze setting belangrijk is en wat wil u de provincies meegeven. Punten daarbij zijn:

- Samenwerking is belangrijk, zowel tussen Rijk en provincies, tussen provincies onderling en binnen het Rijk;
- Synergie is noodzakelijk; het coalitieakkoord kent een enorme opgave voor de energietransitie, woningbouw, bereikbaarheid en de landbouw en heeft de stikstofdoelstelling ook nog eens vijf jaar naar voren gehaald;
- Daarbovenop komt de klimaattransitie en de KRW, waarvoor de benodigde maatregelen al in 2027 moeten zijn uitgevoerd [..]
- Daarover moeten we goede afspraken maken;
- Maar wat nog belangrijker is: we moeten maatregelen nemen zodat de natuur kan herstellen en maatschappelijke en economische ontwikkelingen weer op gang kunnen komen. We moeten samen aan de slag.
- Dat betekent ook goed kijken naar ontwikkelruimte. Want het regeerakkoord kent veel ambitie. En daar is veel stikstofruimte voor nodig.

Politieke context

Uw collega bewindspersonen uit het fysieke domein (EZK, BZK, LNV en defensie) zullen ook deelnemen aan het BO Stikstof/Natuur.

Persoonlijke Levenssfeer

[Redacted content]

Toelichting

Samenvatting van de propositie van de provincies, bijlage 1:

Wij zijn bereid ons, samen met het Rijk, te binden aan doelen

- Wij nemen samen verantwoordelijkheid voor reductiedoelen én de staat van instandhouding in de gebieden. Wij doen dit met oog op de economische ontwikkeling en de leefbaarheid van het landelijke gebied.
- Hiervoor hebben we wel duidelijke doelen en integrale en flexibele instrumenten nodig én afspraken over uitvoeringskosten
- Wij voeren regie op het aanbod van de gebiedspartners; elke provincie is bereid zich te committeren aan haar eigen inzet en om hierover binnen haar verantwoordelijkheden bestuurlijke afspraken te maken

Wij nemen, samen met het Rijk, onze verantwoordelijkheid

- Deze opgave heeft alleen kans van slagen als we het samen doen
- Dit vraagt ook om over de vierjarige bestuursperiode heen te kijken. Dit zorgt voor een duurzaam toekomstperspectief. Hierbij is een houding van commitment, elkaar aanspreken en leren door te doen nodig.

Wij hebben de gebiedskennis en kunnen de opgaven op elkaar laten aansluiten

- Wij zijn in staat de landelijke strategieën te vertalen naar de concrete uitvoeringspraktijk in gebieden
- Wij zijn in staat opgaven integraal te verbinden op een manier die passend is bij de specifieke gebiedsdoelen

Wij zorgen ervoor dat de uitvoering ook daadwerkelijk gebeurt

- Wij zijn in staat regie te voeren over de uitvoering en alle gebiedspartners hierop aan te spreken. Uiteraard nemen wij hierbij verantwoordelijkheid voor ons eigen aandeel, samen met het Rijk en de gebiedspartners
- Wij plaatsen de uitvoering binnen het perspectief van een leefbaar platteland en een duurzaam ontwikkelperspectief

Minister

nota ter informatie

Stikstof - verzamelnota

Bestuurskern

Dir. Wegen en
Verkeersveiligheid
Wegverkeersbeleid

's-Gravenhage
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Contactpersoon

Persoonlijke Levenssfeer
Persoonlijke Levenssfeer

M +31(0)6-Persoonlijke Levenssfeer
Persoonlijke Levenssfeer@minienw.nl

Datum

1 november 2021

Kenmerk

IENW/BSK-2021/288677

Aanvullende inzet IenW verdere aanpak stikstof

U heeft gevraagd om een kort overzicht van de zaken voor IenW die aanvullende inzet of aandacht vragen met het oog op de formatiegesprekken die op dit moment worden gevoerd. De belangrijkste zaken betreffen:

1. [..]
2. Het borgen van het daadwerkelijk uitvoeren binnen afzienbare termijn van de veelal zeer politiek gevoelige maatregelen welke noodzakelijk zijn voor de opgaves voor natuur, klimaat en water, alsmede het benutten van kansen voor aanvullende maatregelen binnen het beleidsterrein van IenW.
3. Uitvoering geven aan de integrale benadering van de verschillende opgaves en meekoppelkansen wanneer deze andere type maatregelen vragen die niet per sé in lijn liggen met elkaar.

[..]

4. [..]

5. [..]

[..]

[..]

Ad 2. Borgen uitvoering benodigde maatregelen

- In de aanpak wordt afdwingbaarheid als een van de uitgangspunten geformuleerd. In verdere uitwerking lijkt naar voren te komen dat hiervoor aanvullende wetgeving met sectorale en regionale kaders en emissiedoelstellingen noodzakelijk zijn om die afdwingbaarheid te borgen en zo aan de opgaves te voldoen en de doelen te bereiken. Dat komt met name omdat DGS zich focust op het behalen van de omgevingswaarden, waarmee gestuurd wordt op de KDW.
- Daarbij wordt voorbij gegaan aan het gegeven dat het toetsingskader wordt gevormd door artikel 6 van de Habitatrichtlijn en waarbij het gaat om de *gunstige staat van instandhouding* van de natuur. De huidige wetgeving in de Wnb kent daartoe al gerichte doelen per gebied en afdwingbare verplichtingen, bijvoorbeeld het voorkomen van verslechtering. Ook biedt de Wnb op zichzelf ook voldoende legitimatie voor instrumenten om in te grijpen. Afdwingbaarheid is uiterst relevant, maar dat vraagt geen nieuwe wetgeving of nieuwe doelen bovenop de reeds bestaande doelen: het is vooral noodzaak dat maatregelen geborgd en daadwerkelijk uitgevoerd worden(!).
- Het stellen van nieuwe doelen en creëren van meer wetgeving (zoals gedaan met de omgevingswaarden) leidt niet automatisch tot oplossingen voor de problematiek, maar creëert eerder nieuwe koppen die de uitvoering complexer maakt (zowel bij toestemmingsverlening als in de governance).
- Het daadwerkelijk uitvoeren van met name de zeer gevoelige maatregelen die toezien op de landbouwsector waarbij sprake is van gedwongen uitkoop, productiebeperkingen en beperkingen die zien op landgebruik is niet afhankelijk van nieuwe wetgeving, dit kan in feite nu al.
- Aandachtspunt is dan met name hoe in het licht van die politiek gevoeligheid en weerstand in de sector toch geborgd wordt dat de benodigde maatregelen binnen afzienbare termijn worden uitgevoerd om zo aan de verschillende opgaves (waaronder KRW) te gaan voldoen.
- Daarnaast zijn aanvullende maatregelen op het beleidsterrein van IenW aangeleverd aan DGS. Deze zijn tot op heden niet doorgerekend. Hoewel in de sector mobiliteit al een flinke daling optreedt, en voor verdere depositiedaling vooral maatregelen in de landbouwsector nodig zijn, liggen er wel degelijk nog kansen om ook op het gebied van mobiliteit en bouw nog verder bij te dragen aan een snellere stikstofreductie.

Ad 3. Uitvoering geven aan integraliteit

- Om integraal naar opgaves te kijken en hiervoor maatregelen te nemen is het ook noodzakelijk dat de verschillende doelen, opgaven en meekoppelkansen onderling worden gewogen. Aan de wijze waarop dit moet gebeuren met welk beoordelingskader is echter nog niet geen invulling aan gegeven, of gesignaleerd dat hier knelpunten kunnen gaan ontstaan.
- Als voorbeeld de situatie dat in het kader van de gebiedsgerichte aanpak drie bedrijven in beeld zijn voor gerichte opkoop en hier tussen gekozen moet worden, waar kiezen we dan voor:
  - Het bedrijf met een hoog doelbereik voor stikstofreductie, maar laag doelbereik aanpak irt geurproblematiek
  - Het bedrijf met hoog doelbereik aanpak geurproblematiek, maar laag doelbereik stikstofreductie
  - Of het bedrijf met een redelijk hoog doelbereik voor beide opgaven.
- Doordat de focus sterk ligt op stikstofreductie en geurproblematiek slechts wordt gezien als een meekoppelkans, is de kans groot dat in dergelijke afwegingen alleen naar hoogste doelbereik stikstofreductie wordt gekeken, terwijl bij een bredere integrale afweging (omgevingskwaliteit) waar opgaves meer gelijk worden beoordeeld zou betekenen dat de derde optie wellicht het hoogste doelbereik kent. De uitdaging ligt hier dus ook om hier een modus in te vinden om die opgaves tegen elkaar te kunnen afwegen.
- Een integrale benadering heeft om een dergelijke afweging te maken ook veel informatie nodig over hoe de verschillende ingrepen op allerlei terreinen verschillend effect zullen hebben. Er is nu nog onvoldoende geborgd dat deze informatie op de juiste plek beschikbaar is en komt, om dit integraal bij elkaar te brengen en tegen elkaar te kunnen afwegen.
- Daarbij dient ook beter in beeld gebracht te worden met welke aspecten rekening gehouden wordt. Houden we bijvoorbeeld ook al rekening met de lange termijn effecten van zeespiegelstijging of klimaatadaptatie in bredere zin, wat relevant kan zijn i.v.m. bepaling geschikte gronden voor landbouw in het kader van voorgestelde zonering? Of houden we dit vooralsnog buiten beschouwing?

[..]

[..]

[..]

Persoonlijke Levenssfeer

Persoonlijke Levenssfeer

Minister

nota ter informatie

Formatievragen stikstof en antwoorden LNV

Bestuurskern

 Dir. Wegen en
 Verkeersveiligheid
 Wegverkeersbeleid
 's-Gravenhage

Contactpersoon

 Persoonlijke Levenssfeer
 Persoonlijke Levenssfeer
 M +31(0)6-
 Persoonlijke Levenssfeer @minienw.nl

 Persoonlijke Levenssfeer
 Persoonlijke Levenssfeer
 M +31(0)6-
 Persoonlijke Levenssfeer @minienw.nl

Datum

1 november 2021

Kenmerk

IENW/BSK-2021/297395

Bijlage(n)

4

Inleiding

Bijgevoegd treft u ter informatie een overzicht van alle formatievragen gerelateerd aan stikstof, inclusief de antwoorden die door LNV gegeven zijn. U vindt alle sets aan vragen in de periode van 15 oktober tot en met 4 november met de daarbij verstrekte antwoorden in bijlage 1 bij deze nota (zie voor een overzicht ook onder 'toelichting'). In bijlagen 2 t/m 4 vindt u een aantal presentaties, dat als bijlagen meegegaan is bij de beantwoording van vragen.

Hieronder ontvangt u ter informatie een duiding van de zaken die opvallen.

Duiding op hoofdlijnen
1. Integrale aanpak

- De beschrijving van doelen en verplichtingen in het kader van een integrale aanpak (en de betekenis daarvan) blijft erg op hoofdlijnen. KRW en klimaat worden genoemd als dossiers waarvan de doelen en opgaven in eerste instantie integraal met de opgaven o.g.v. stikstof en de Vogel- en Habitatrichtlijn moeten worden gezien. Waar opportuun kunnen kansen voor andere opgaven (bijv. Schone Lucht Akkoord) mee worden genomen. De formulering laat voldoende ruimte om op een nader moment, als dat noodzakelijk zou zijn, de verbinding te leggen met opgaven op het gebied van waterkwantiteit of klimaatadaptatie. De gevraagde doorkijk naar andere relevante 'kaders in de pijplijn' (bijvoorbeeld EU-Biodiversiteitsstrategie) wordt niet gegeven.
- De formatietafel vraagt naar de voorziene planning ten aanzien van de gebiedsgerichte aanpak stikstof en hoe deze zich verhoudt tot de voorgestelde integrale aanpak (vraag 5). In de beantwoording wordt door LNV aangegeven dat het de bedoeling is dat integrale gebiedsplannen parallel worden uitgewerkt aan gebiedsplannen voor stikstof, waarbij gebiedsplannen voor stikstof onderdeel worden van bredere integrale gebiedsplannen en deze tegelijkertijd (in 2023) vastgesteld worden. Het idee is de bredere integrale gebiedsplannen binnen het Nationaal Programma Landelijk Gebied vorm te geven. Naast de zorg over het in verbinding houden van processen, heeft IenW zorg over de scope van de integrale gebiedsplannen: DGS lijkt ook deze plannen te willen beperken tot de

N2000-gebieden, terwijl de integrale opgaves voor KRW en klimaat juist veel breder zijn en de N2000 begrenzing overstijgen.

- [..]

2. Borging

- [..]

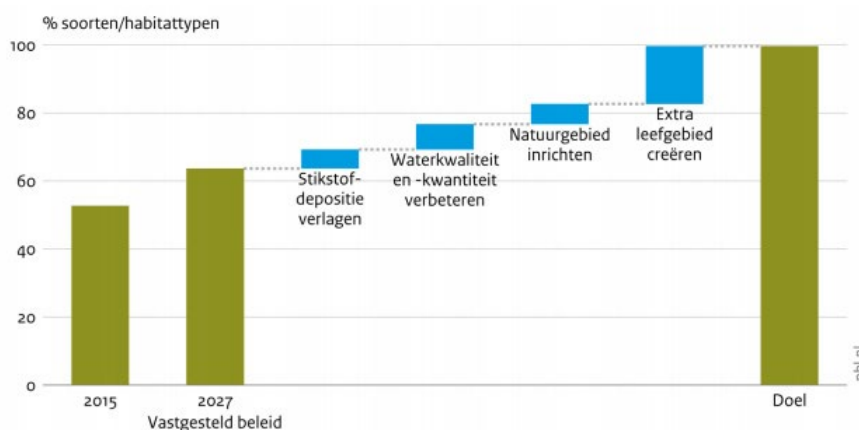
- Bij de vraag over borging wordt het volgende aangegeven: *“Als in gebiedsplannen per gebied doelstellingen, de maatregelen en ook het instrumentarium om de doelstelling te halen juridisch geborgd en onontkoombaar worden vastgelegd dan wordt ook per gebied inzichtelijk en onderbouwd op welke termijn en in welk tempo de staat van de natuur verbetert. Hiermee ontstaat perspectief voor toestemmingsverlening.”* Hiermee worden verwachtingen gecreëerd die op dit moment niet waar te maken lijken: er is nog veel onduidelijkheid over de status van het gebiedsplan (bij inwerkingtreding Omgevingswet wordt ook niet meer gesproken over een gebiedsplan, maar uitsluitend het verzamelen en aanleveren van informatie). Het is weliswaar zo dat de komende gebiedsplannen de benodigde informatie moeten gaan leveren over de staat van de natuur en hetgeen noodzakelijk is in het licht van de natuurdoelen en de omgevingswaarden, maar juristen IPO/BZK en IenW geven aan dat gebiedsplannen geen besluit betreffen in juridische zin

en de informatie die opgenomen is in het gebiedsplan op zichzelf geen juridische betekenis heeft of voorziet in enige borging. Daar is meer voor nodig.

- Gesprekken met DGS (en andere departementen en provincies) over de borging en werking van het systeem zijn momenteel gaande.

3. Emissies versus deposities

- Onderstaande punten zijn door **Persoonlijke Levenssfeer** reeds geadresseerd aan **Persoonlijke Levenssfeer**, waarbij **Persoonlijke Levenssfeer** zich aangeeft niet te herkennen in de opmerkingen.
- LNV adviseert (vraag 4) dat als het kabinet zich eventueel committeert aan een stikstofdoelstelling van bijv. 50% emissiereductie in 2030 (t.o.v. 2019), dit ruimtelijk door te vertalen op basis van de huidige KDW-systematiek. Een emissiereductie van 50% in 2030 vraagt echter ingrijpende maatregelen met grote sociaal-economische gevolgen, waarvan het zeer de vraag is of dit haalbaar is in 2030. Op die betekenis (de impact) van een 50% emissiereductiedoel wordt in het antwoord verder niet ingegaan. *Ter toelichting: een 50% reductiedoel in 2030 betekent feitelijk dat je het huidige doel van 2035 5 jaar naar voren haalt. Uitgaande van huidige doelen is de opgave tot 2030 net zo groot als de opgave tussen 2030 en 2035. Met huidige voorstel voor de integrale aanpak is het 2035 doel nog niet in zicht: indien de opgave voor 2035 al in 2030 behaald zou moeten worden, zal dus een nog ingrijpender aanpak nodig zijn.*
- LNV blijft in lijn met de huidige ingezette koers het hanteren van een Kritische Depositie Waarde (KDW)-doelstelling bepleiten (zie vragen 4 en 5). Als reden daarvoor wordt aangegeven dat stikstof de belangrijkste drukfactor is, dat met de KDW wordt gestuurd op de staat van instandhouding en de KDW bepalend is voor toestemmingsverlening, nu en in de toekomst. Vanuit IenW vinden we het zeer ongelukkig (en onjuist) dat LNV dit op deze manier richting formatietafel heeft gebracht. PBL probeert al enige tijd onder de aandacht te brengen (ook in de technische briefing aan u) dat de KDW één van de drukfactoren is en LNV een te sterke focus hanteert op de KDW. Verdroging en waterkwaliteit zijn andere belangrijke drukfactoren, evenals de geringe oppervlakte aan natuur in Nederland. Zie ook figuur hieronder uit PBL-rapport. Het is niet voor niets dat het integrale pakket veel meer doet voor de natuurdoelen dan het pakket met uitsluitend focus op emissiereductie.

Bron: PBL

- LNV geeft daarnaast aan dat het hanteren van een KDW-doelstelling de legitimatie geeft voor het ontwikkelen van regionale doelen (een proces dat reeds in gang is gezet door LNV en provincies). Dat is niet correct: de huidige instandhoudingsdoelen per gebied (en de huidige staat van de natuur in die gebieden) geeft al voldoende legitimatie om gebiedsgerichte doelen te hanteren én om maatregelen te treffen. Een generiek KDW-doel is daarvoor niet persé nodig. Het is namelijk mogelijk dat de KDW-doelen worden gehaald, maar niet aan de Europeesrechtelijke verplichting wordt voldaan dat natuurbehoud moet zijn geborgd in Natura 2000-gebieden. De KDW is bedoeld als hulpmiddel, niet als zelfstandig te bereiken doel. In een groot deel van de natuur in Nederland zal de KDW immers nooit bereikt worden. Een te eenzijdige focus op de KDW creëert een situatie waarin - bij het niet behalen van de KDW- de neiging zal zijn steeds

strengere doelen te stellen, waarbij de ruimte voor ontwikkelingen steeds beperkter wordt.

- Tot slot geeft LNV onterecht aan generieke doelen niet gericht zouden moeten zijn op emissies, omdat dit volgens LNV niet gekoppeld is aan natuurdoelen en het zou kunnen leiden tot positieve effecten buiten de landsgrenzen. Dat antwoord bevreemdt ons. Remkes bepleit (terecht!) juist bij NO_x-emissies dat een generieke aanpak voor de hand ligt vanwege de dekenproblematiek, waarbij voor piekbelasters aanvullend gebiedsgericht gestuurd kan worden. Een generieke sturing op emissies is echt nodig om de stikstofdeken omlaag te brengen, ook als een deel van de positieve effecten daarvan optreedt in het buitenland (wat vice versa ook aan de orde is).

4. [..]

Toelichting**Overzicht formatievragen (zie ook bijlage 1)**

Set	Datum	Titel	Onderwerpen
1	15-10	Beantwoording formatievraag 9 (VVD)	Vigerende doelen en verplichtingen en doorkijk naar kaders in pijplijn
2	15-10	Beantwoording formatievraag 12 (CDA)	Versnellingsakkoord versus integrale aanpak stikstof
3	19-10	Beantwoording van formatievragen vanuit de 'zijtafel stikstof / landbouw' door het ministerie van LNV – verzocht op 18 oktober 2021, beantwoording 19 oktober 2021	Einddatum instandhoudingsdoelen Vogel- en Habitatrichtlijn
4	19-10	Beantwoording van formatievragen vanuit de 'zijtafel stikstof / landbouw' door het ministerie van LNV – verzocht op 19 oktober 2021, beantwoording 19 oktober 2021	Betekenis pad van Remkes: 50% emissiereductie in 2030 tov 2019
5	19-10	Beantwoording van formatievragen vanuit de 'zijtafel stikstof / landbouw' door het ministerie van LNV – verzocht op 19 oktober 2021, beantwoording 19 oktober 2021	Gebiedsgerichte aanpak vs. Integrale stikstofaanpak; waarom deposities en niet emissies (pad Remkes); stikstofaanpak in licht van Klimaatakkoord/klimaatopgaven
6	19-10	Aanvullende beantwoording van formatievragen vanuit de 'zijtafel stikstof / landbouw' door het ministerie van LNV – verzocht op 19 oktober 2021, beantwoording 19 oktober 2021	Stikstof i.r.t. klimaatopgaven (oa FF55)
7	[..]	[..]	[..]
8	19-10	Vervolgaanpak stikstof. Verzoek zijtafel: Toelichting gebiedsgerichte integrale aanpak	Toelichting gebiedsgerichte integrale aanpak
9	21-10	Beantwoording formatievragen	Doelen en verplichtingen bij een integrale gebiedsgerichte aanpak; wat zijn de wettelijke kaders via onder meer Omgevingswet, Klimaatwet, stikstofwet, nitraatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water?; Hoofdlijnen Versnellingsakkoord en verschillen met aanpak kabinet.
10	21-10	Aanvullende beantwoording van formatievragen vanuit de 'zijtafel stikstof / landbouw' door het ministerie van LNV – verzocht op 21 oktober 2021, beantwoording 21 oktober 2021	NPLG; instrumenten Omgevingswet; rapport 'Regie nemen en samenwerken'; ecologische autoriteit; gebiedsgerichte aanpak irt stikstofwet
11	[..]	[..]	[..]
12	[..]	[..]	[..]
13	3-11	Aanvullende beantwoording van formatievragen vanuit de 'zijtafel stikstof / landbouw' door het ministerie van LNV – verzocht op 1 november 2021, beantwoording 2 november 2021. Zie ook bijlagen 2 en 3 bij deze nota.	Vastlegging doelen; instrumentarium voor onontkoombaarheid realisatie gebiedsgerichte aanpak
14	[..]	[..]	[..]

Minister

BestuurskernDir. Wegen en
Verkeersveiligheid
Wegverkeersbeleid's-Gravenhage
Postbus 20901
2500 EX Den Haag**Contactpersoon**

Persoonlijke Levenssfeer

M +31(0)6-^{Persoonlijke Leven}
Persoonlijke Levenssfeer @minienw.nl

nota ter informatie

Bestuurlijk Overleg Stikstof d.d. 14 oktober 2021

Datum

7 oktober 2021

Kenmerk

IENW/BSK-2021/269628

Bijlage(n)

3

Inleiding

Donderdag 14 oktober van 16:00 tot 17:00 uur vindt het Bestuurlijk Overleg Stikstof plaats tussen de minister van LNV en de provincies onder voorzitterschap van de minister van BZK. Het voorstel is dat ^{Persoonlijke Levenssfeer} [redacted], u daar zal vervangen (dat is tot nu toe bijna altijd zo geweest). Inmiddels is bekend dat de minister van LNV zich laat vervangen door ^{Persoonlijke Lev} [redacted], i.v.m. haar aanwezigheid bij de kabinetsformatie. Op basis hiervan is door de provincies het voorstel gedaan om het BO in kleinere kring te organiseren. Vanuit de provincies zullen ca. 4 gedeputeerden aansluiten, vanuit UvW één bestuurder, bij VNG kijken ze nog naar de afvaardiging.

Samenvatting, kern of boodschap

Op de agenda staan de volgende punten ter conclusie:

A. Gebiedsgerichte aanpak

Dit betreft de ruimtelijke uitwerking van de omgevingswaarden. Het doel van de bespreking in het BO is het vaststellen van de gedeelde uitgangspunten als basis voor de doorvertaling van de landelijke omgevingswaarden. Het gaat om *voorlopige* uitgangspunten, die nog kunnen wijzigen op basis van een nog uit te zetten onderzoek aan de kennisinstellingen ten behoeve van de gebiedsplannen en programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (pSN). Het voorstel is om in te stemmen met deze voorlopige uitgangspunten, zodat de provincies aan de slag kunnen met de gebiedsanalyses en kunnen beginnen met het bouwen van scenario's met mogelijke maatregelen, inclusief de eerste inzichten/uitkomsten uit de gebiedsprocessen tot op heden. Vanuit IenW is expliciet aandacht gevraagd voor de impactanalyse als onderdeel van de opdracht aan de kennisinstellingen. In het BO kan ^{Persoonlijke Lev} [redacted] dit nog eens extra onder de aandacht brengen. En daarmee ook benadrukken dat het om voorlopig uitgangspunten gaat.

Daarnaast wordt gevraagd in te stemmen met het vervolgtraject:

- Q4 2021: Toetsing en concretisering uitgangspunten door kennisinstellingen
- Q1 2022: bespreken uitkomst van het onderzoek door de kennisinstellingen (scenario's met mogelijke maatregelen, inclusief eerste inzichten/uitkomsten uit de gebiedsprocessen). Eventuele aanpassing van de uitgangspunten op basis van het onderzoek. Vaststellen uitgangspunten t.b.v. de eerste versie van de gebiedsdoelen.
- Q2 2022: vastleggen doelen in het pSN evenals afspraken tussen Rijk en provincies over de doelen, instrumenten voor maatregelen, sturing en middelen; uit te werken in de gebiedsplannen.

Deze planning betekent dat rond de zomer 2022 een eerste inzicht is van de staat van instandhouding in de gebieden, op basis van de natuurdoelanalyses, stikstofanalyses en een vooruitblik voor 2025 en 2030 op basis van een ex ante evaluatie (doorberekening) van mogelijke maatregelen op doelbereik.

[..]

Persoonlijke Levenssfeer

Toelichting

Sub A. Gebiedsgerichte aanpak

- Omgevingswaarden

In de contourennota van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (Kamerbrief 16 juli 2021) is aangekondigd dat de landelijke omgevingswaarden ruimtelijk worden vertaald. Deze vertaling is noodzakelijk om:

- Als Rijk te kunnen sturen op
  1. Het realiseren van doelen;
  2. Beschikbare instrumenten en middelen zo effectief mogelijk in te zetten en
  3. Om duidelijkheid te kunnen bieden in gebiedsprocessen.
- Per provincie inzichtelijk te hebben wat waar wel/niet mogelijk is en waar vergaande ingrepen noodzakelijk zijn (dit op basis van de staat van instandhouding van de natuur). Dit zou eveneens duidelijkheid moeten bieden waar (op termijn) weer ruimte voor stikstof uitstotende activiteiten is of kan ontstaan.

De omgevingswaarden worden bereikt door een combinatie van bronmaatregelen en autonome daling. De huidige inschatting van DGS is dat de landelijke omgevingswaarde voor 2030 ruim gehaald wordt. Over de omgevingswaarde van 2035 is nog niets te zeggen: de verdere autonome daling en de recente klimaatmaatregelen zijn nog niet doorgerekend; een nieuw bronmaatregelpakket is nog onderwerp van gesprek. Het landelijke doel voor 2030 zegt nog niet zoveel, als deze voor 2030 wordt gehaald, dan zal nog steeds maximaal 50% van de oppervlakte stikstofgevoelig Natura 2000-gebieden overbelast zijn. Met alleen stikstofaanpak komen we er niet, ook natuurmaatregelen zijn noodzakelijk. In de gebiedsprocessen moeten deze maatregelen samenkomen.

Provincies hebben als opmaat voor de gebiedsgerichte aanpak een 10-tal uitgangspunten opgesteld. Een vijftal daarvan worden ook onderschreven door het Rijk. Doel van het overleg is om deze in gezamenlijkheid vast te stellen:

a. Focus op de meest kwetsbare natuur eerst.

Er is in een aantal gebieden sprake van een (dreigend) proces van verslechtering. De gebiedsdoelen worden gericht op het stoppen van deze (dreigende) verslechtering. Daarmee richten de gebiedsdoelen zich meer nadrukkelijk op het bereiken van een gunstige staat van instandhouding.

b. Gebiedsdoelen voor de langere termijn: 2035 (en doorkijk 2050).

Op basis van de huidige kennis en data is het in kaart brengen van een ruimtelijke vertaling tot 2030 praktisch haalbaar. Gebiedsdoelen zijn echter ook gewenst voor 2035 omdat de opgave tot 2035 bepalender is voor het toekomstperspectief in het gebied. De opgave van 2035 net zo groot als de 10 jaar daarvoor terwijl de tijd voor realisatie korter is.

c. De landelijke omgevingswaarden als landelijke toets

De omgevingswaarden zijn een belangrijk landelijk instrument om te peilen of we op de goede weg zijn. De omgevingswaarden zijn landelijk en hebben daarmee geen 1 op 1 relatie met een gebied of

ander regionaal schaalniveau. Door de omgevingswaarden als minimum te nemen in combinatie met een focus op de meest kwetsbare natuur eerst, kan er vastgesteld worden waar gebiedsgericht (en voor de deken) extra inzet nodig is.

- d. Gebiedsdoelen voor stikstof worden uitgedrukt in emissie
Vanuit de praktijk wordt de voorkeur gegeven aan het sturen op emissiedoelen omdat dit beter te vertalen is naar gebiedsopgaven dan depositiereductie doelen. De bestaande technieken zijn toereikend om een vertaling van depositie naar emissie te maken. Provincies en rijk geven aan dat de emissiedoelen die gebruikt worden in de gebiedsprocessen wel uitvoerbaar moeten zijn en dus gebaseerd moet zijn op wat feitelijk aan reductie mogelijk is, waarbij de leefbaarheid een belangrijke tweede pijler is.
- e. Doelen voor stikstof zijn onderdeel van integrale gebiedsdoelen.
De provincies werken vanuit hun gebiedsproces aan verschillende gebiedsopgaven die zij in samenhang met elkaar uitvoeren, zoals KRW, hydrologische doelen (verdroging, wateropvang), natuur, klimaat(adaptatie). Het koppelen van al deze opgaves kan bovendien leiden tot een effectievere inzet van maatregelen.

- Vervolgtraject

Stap 1. Na akkoord BO	Toetsing en concretisering uitgangspunten door kennisinstellingen	Uitvraag ambtelijk en interbestuurlijk voorbereid	Resultaat: scenario's en advies kennisinstellingen
Stap 2. Januari/februari 2022	Herbezinning op uitgangspunten en doelen	Op basis van scenario's en advies kennisinstellingen	Resultaat: eerste versie gebiedsdoelen voor 2025 (tussendoel) en 2030
Stap 3. Maart/april 2022	Vastleggen doelen in PSN		Resultaat: afspraken over de doelen, instrumenten voor maatregelen, sturing en middelen; uit te werken in de gebiedsplannen.

Minister en Staatssecretaris

Bestuurskern

 Dir. Wegen en
Verkeersveiligheid
Wegverkeersbeleid

 Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Contactpersoon

 Persoonlijke Levenssfeer
Persoonlijke Levenssfeer

 M +31(0)6-^{Persoonlijke Levenssfeer}
^{Persoonlijke Levenssfeer}@minienw.nl

nota ter informatie

Bestuurlijk Overleg Stikstof

Datum

17 juni 2021

Kenmerk

IENW/BSK-2021/177892

Inleiding

Het eerstvolgende BO Stikstof is op 1 juli aanstaande, bijgaand wil ik u informeren over de agenda en de bijbehorende annotatie. Gezien de inhoud van het overleg is het voorstel dat u vervangen zal worden door ^{Persoonlijke Levenssfeer}, ^{Persoonlijke Levenssfeer}.

Daarnaast wil ik u informeren over twee brieven die binnenkort door LNV naar de Tweede Kamer worden gezonden: de voortgangsbrief stikstof en de brief over de stand van zaken warme sanering varkenshouderij.

Samenvatting, kern of boodschap
BO stikstof:

Naast de gebruikelijke onderwerpen (verslag, mededelingen, actualiteiten etc.) staan de volgende onderwerpen op de agenda:

1. Gebiedsgerichte aanpak (GGA)
2. [..]
3. [..]

Ad 1: gebiedsgerichte aanpak

De door het IPO opgestelde koers voor de gebiedsgerichte aanpak voor de komende jaren wordt besproken aan de hand van door IPO geformuleerde

- a. Richtinggevende uitspraken en de bijbehorende procesplanning;
- b. Een opsomming van de processtappen die daaruit volgen;
- c. De inhoudsopgave voor de gebiedsplannen.

Sub a.: de notitie richtinggevende uitspraken omvat een reeks uitgangspunten en processtappen voor de GGA die op meerdere punten raakt aan de bevoegdheden van IenW rondom de Natura 2000-gebieden. Een aantal van deze richtinggevende uitspraken zijn nieuw en vrij fundamenteel, zoals het sturen op emissies en het werken met regionale tussendoelen. In het DG-overleg hebben IenW, BZK, EZK, Defensie allen uitgesproken dat de door de provincies gevraagde stap om te kunnen sturen op emissies op dit moment nog

onvoldoende doordacht is. Op basis van het DG-overleg heeft LNV besloten deze ontwikkelrichting alleen te bespreken en er in het BO nog geen besluit over te nemen. Ook met betrekking tot de tussendoelen is duidelijk dat verdere uitwerking in samenspraak met onder meer IenW gebeurt, ook al omdat doelen van de provincies provincie-overstijgend kunnen zijn en impact kunnen hebben op de Natura 2000-gebieden waar IenW voortouwnemer van is. Dit geldt ook voor grensoverschrijdende effecten en de governance. De uitkomst van de nadere uitwerkingen zal worden vastgelegd in het programma onder de Wsn. Sub b. en c.: de overige stukken zijn akkoord.

De natuurdoelanalyses, waar in het vorig BO expliciet om was gevraagd door IenW, is opgenomen in de richtinggevende uitspraken: *“De programmering en uitvoering van de natuurherstelmaatregelen voor stikstofgevoelige natuur maken onderdeel uit van de gebiedsplannen; om geen dubbel werk te doen worden de beheerplannen separaat binnen de al bestaande structuur opgesteld. De natuurdoelanalyses worden, los van het proces van de roadmap voor de gebiedsplannen, uitgevoerd. De informatie uit deze beheerplannen en natuurdoelanalyses maakt wel nadrukkelijk onderdeel uit van de data op grond waarvan de interventies in het gebiedsplan worden bedacht en geprogrammeerd.”* Volgens de bijbehorende procesplanning behoren de natuuranalyses bij de voorbereidende werkzaamheden voor en tijdens zomermaanden 2021 ten behoeve van het opstellen van de gebiedsplannen. Zie ook de toelichting.

Ad 2: [..]

[..]

Brieven

Er worden nog voor de zomer twee brieven naar de Tweede Kamer gestuurd:

- Een voortgangsbrief stikstof, met daarin ook de vooraankondiging van het programma onder de Wsn, dat (pas) in 2022 wordt vastgesteld. De stand van zaken van de bronmaatregelen worden nog aangepast aan de stand van Q2. Zo gaat de regeling walstroom in Q3 open i.p.v. Q2, vanwege de uitbreiding ten behoeve van de SSRS-doelen (na instemming M LNV, zie volgende bullit). En behoeft elektrisch taxiën wat nuancering op de haalbaarheid.
- [..]

Toelichting

[..]

Bespreking maatschappelijke initiatieven stikstof

t.b.v. Ministerraad 28 mei 2021

Aanleiding bespreking

- Met het structurele maatregelenpakket voor de stikstofaanpak waartoe het kabinet op 24 april 2020 besloten heeft¹, wordt invulling gegeven aan de doelstellingen voor 2025 en 2030. De wet stikstofreductie en natuurversterking heeft onontkoombaar het kader en de systematiek vastgelegd en ook de doelstelling voor 2035.
- Het aannemen van deze wet door beide Kamers heeft maatschappelijke partijen geprikkeld om na te denken over versnelling en invulling van de wet en de huidige stikstofaanpak. De zes partijen van het Versnellingsakkoord² hebben concrete voorstellen voor invulling en versnelling gedaan. Veerman e.a.³ hebben een ruimtelijke invulling gegeven en naar aanleiding van de motie Bisschop e.a. (Kamerstuk 35 600 43) wordt gewerkt aan afspraken met het oog op een langjarig economisch en ecologisch duurzaam toekomstperspectief voor de landbouwsector. Er is nu maatschappelijk momentum en urgentie om verdergaande stappen te zetten.
- Er is onzekerheid in alle sectoren over wat het langjarig perspectief is en er is met de huidige aanpak nog maar zeer beperkt ontwikkelruimte beschikbaar, wat gelet op post-Corona-herstel en grote maatschappelijke opgaves zoals de klimaattransitie ongewenst is.
- De stikstofdoelstelling voor 2035 e.v. (zoals ook door de sommatie van Greenpeace en het recente advies van de Raad van State belicht) is nog niet ingevuld met de huidige aanpak.

Gevraagd besluit

De MR wordt gevraagd om akkoord te gaan met het verder uitwerken van route 2. Om hiermee een robuuste oplossing voor de stikstofproblematiek te ontwikkelen, langjarige investeringszekerheid voor economische sectoren te bieden en een flinke impuls aan andere maatschappelijke transitie te geven.

We staan voor een fundamentele keuze

- Het oplossen van het stikstofprobleem en het tegelijkertijd bieden van ontwikkelruimte voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen is een complex vraagstuk in tijd, financieel, in juridische zin en vanwege de verwevenheid van verschillende sectoren en met meerdere opgaven.
- Er zijn mogelijkheden tot verdergaande stappen waarmee de natuuropgave wordt gerealiseerd en transitie in de landbouw en andere sectoren en op andere terreinen (klimaat, woningbouw, mobiliteit,) mogelijk wordt gemaakt.
- Dit vraagt om fundamentele keuzes tussen verplichtend en vrijwillig, en de keuze voor structurele oplossingen die nu ingrijpend zijn en bij sommige partijen op weerstand stuiten, maar wel perspectief bieden voor de langere termijn. Hoe eerder een fundamentele keuze gemaakt wordt, hoe sneller resultaten geboekt kunnen worden. Duidelijk mag zijn dat dit een vergaande inspanning van overheden en alle sectoren in Nederland vraagt.

No regret - hoe dan ook is nodig:

- Stevige gebiedsprocessen met landelijke regie en afdwingbaarheid. Deze heeft als kernelementen: stevige (regionale) kaders en afrekenbare doelen voor stikstofreductie (en ook voor bodem, water en klimaat) en duidelijkheid over wat er in de toekomst in gebieden mogelijk is (bijvoorbeeld welke vorm van landbouw waar wel en niet mogelijk is, maar ook bijvoorbeeld industrie of energieopwekking).
- Het Rijk neemt de regie en stelt doelen en geeft regio's/provincies de ruimte om met betere/slimmere oplossingen te komen als die binnen de doelen en budget beter aansluiten bij de regionale situatie.
- Een hele stevige impuls in organisatie en de benodigde capaciteit in de uitvoering en handhaving van de gebiedsprocessen. Zowel op het niveau van Rijk, als door een

¹ Kamerbrief van 24 april 2020, Kamerstukken II 2019/20, 35334, nr. 82.

² Versnellingsakkoord stikstofemissiereductie 2021 – 2030. Gezamenlijk voorstel boeren-, natuur- en ondernemersorganisaties (Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, LTO Nederland, VNO-NCW, MKB-Nederland en Bouwend Nederland) van 25 mei 2021.

³ <https://transitiecoalitievoedsel.nl/regie-op-ruimte/>

versnelling van de provinciale gebiedsanalyses en gebiedsplannen, inclusief de daarvoor noodzakelijke slagkracht om hier daadwerkelijk uitvoering aan te geven.

- Budget, bij voorkeur in de vorm van een fonds vanwege de grootschalige en langjarige opgave die uitgevoerd moet kunnen worden. Met dit fonds worden natuur(herstel)maatregelen geïntensiveerd, (verstreckende) bronmaatregelen genomen en de uitvoering van gebiedsprocessen, inclusief noodzakelijke ruimtelijke ingrepen georganiseerd.
- Een kortetermijn-impuls voor toestemmingsverlening, o.a. door extern salderen in alle provincies open te stellen.

Vervolgens zijn er twee routes denkbaar om ruimte te geven aan nieuwe economische ontwikkelingen en om de stikstofdoelstellingen voor 2030 en verder te halen:

1. Een verdere versnelling en invulling van de huidige stikstofaanpak, zoals het Versnellingsakkoord daar een invulling aan geeft;
2. Een systeemsprong waarin maatregelen worden geplaatst in een langetermijn- perspectief van ruimtelijke zonering, verduurzaming in alle sectoren, de landbouwtransitie en waarmee maatschappelijke transitie mogelijk worden gemaakt.

Route 1 Verder invulling en versnelling van de huidige aanpak

De huidige stikstofaanpak kan verder ingevuld en versneld worden. In het Versnellingsakkoord wordt dit op de volgende manier gedaan:

- Vastleggen nationale en sectorale emissiereductiedoelen (40% in 2030) in een landelijke omgevingswaarde.⁴
- Gerealiseerde emissiereductie en ontwikkelruimte vastleggen in een nationaal stikstofregistratiesysteem (ten behoeve van ontwikkelingen in industrie, mobiliteit en landbouw) en de introductie van een drempelwaarde.
- Ontwikkelruimte wordt in de eerste jaren gerealiseerd door het opkopen van vrijwillige stoppers, vrijwillige uitplaatsing of beëindiging van piekbelasters in de landbouw.
- Parallel uitwerken van totale pakket aan maatregelen, waaronder een forse subsidie voor innovatie en het inzetten van vrijgekomen grond voor extensivering van de landbouw.
- In totaal zijn de beoogde kosten voor de Rijksoverheid 1,73 miljard euro per jaar van 2021-2030 (in totaal 15,3 miljard euro).

Voordelen route 1

- Draagvlak bij de partijen die het Versnellingsakkoord geïnitieerd hebben.
- Geeft op enig moment enige ontwikkelruimte.
- Past binnen de huidige systematiek van de structurele aanpak en toestemmingsverlening.

Nadelen route 1

- Ontwikkelruimte is niet zeker want de maatregelen zijn juridisch gezien ook nodig voor behoud van natuur. In veel gebieden is behoud nog niet verzekerd en mogen maatregelen niet ingezet worden voor nieuwe ontwikkelingen. Daarom blijvend groot risico op rechtszaken.
- Vrijwillige karakter van de maatregelen is een risico voor het daadwerkelijke realiseren van de benodigde stikstofreductie. Als na enkele jaren blijkt dat doelen niet gehaald worden, wordt de aanpak pas dwingend. Dat geeft onrust gegeven de onduidelijkheid.
- Complexe uitvoering en vergunningverlening: In de huidige systematiek (ondanks de substantiële aanvullende impuls) zal langjarig elke nieuwe activiteit die stikstof uitstoot individueel beoordeeld moeten worden; zo nodig moeten op gedetailleerd hexagoonniveau mitigerende maatregelen getroffen worden. Het versnellingsakkoord geeft geen zicht op het verlaten van deze systematiek.
- De gevraagde investering leidt nog niet tot het blijvend oplossen van het stikstofprobleem en is daarmee potentieel ondoelmatig: over paar jaar moet opnieuw tot een groot aanvullend pakket besloten worden vanwege de doelstelling voor 2035 en verder. Waarbij het waarschijnlijk is dat investeringen die nu gedaan worden ook plaatsvinden in gebieden waar straks geen of beperkt perspectief is voor deze bedrijven (bijvoorbeeld stalinnovaties voor stikstof bij bedrijven die als gevolg van water- of klimaatopgave alsnog moeten verplaatsen).

⁴ In de Wet stikstofreductie en natuurverbetering zijn omgevingswaarden voor 2025, 2030 en 2035 vastgelegd, wat neerkomt op resp. een geschatte 10-15%, 26% en 50% emissiereductie.

- De versnelling geeft geen bestendig langetermijnperspectief voor sectoren, in het bijzonder de landbouwsector, omdat de aanpak hier niet op stuurde.
- Synergie in het oppakken van andere maatschappelijke opgaven, in het bijzonder de klimaatopgave, maar ook kaderrichtlijn water, wordt met deze aanpak niet benut en vraagt daarom aanvullende maatregelen en budget.

Route 2 Systemsprong naar een definitieve oplossing van de stikstofproblematiek

Deze route combineert onderdelen van het Versnellingsakkoord met het voorstel van Veerman c.s. (een ruimtelijke zonering). Dat betekent een definitieve invulling van de doelstellingen uit de wet stikstofreductie en natuurversterking en van de structurele aanpak, geeft blijvend perspectief voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen en geeft een forse impuls aan andere transitie, in het bijzonder de klimaattransitie.

Deze route bouwt met een aantal extra stappen verder op Route 1 (op basis van het Versnellingsakkoord):

1. *Introduceren van onontkoombaarheid.* Per gebied worden kaders gesteld, die gelden voor alle sectoren (woningbouw, energie, industrie, mobiliteit) en die onomstotelijk gehaald moeten worden. Dit betekent dat per gebied de doelstellingen maar ook het instrumentarium om de doelstelling te halen wettelijk worden vastgelegd: verzekerd moet worden dat het effect optreedt. Binnen deze kaders is er vrijheid voor de partijen om invulling te geven aan de doelstellingen.
2. *Een ruimtelijke zonering van Nederland*, op basis van bodem- en watercondities en de ligging van N2000-gebieden (cf. Veerman c.s.). Hierin worden drie soorten gebieden onderscheiden om op nationaal niveau richting te geven aan regionale ontwikkeling en integrale invulling van maatschappelijke opgaven:
  - a. A-gebieden: gebieden waar ruimte is voor innovatieve, duurzame, natuurinclusieve landbouw (en deze grond is dan bijvoorbeeld niet beschikbaar voor zonneweides en datacenters).
  - b. B- en C-gebieden (met name veenweiden, zandgronden en omgeving van Natura 2000-gebieden): hier is het perspectief voor landbouw in de huidige vorm minder, er is sprake van multiproblematiek zoals droogte, hoge emissies naar lucht, bodem en water en minder vruchtbare grond. Dit vraagt om forse aanpassingen; soms is sterke transformatie en de beëindiging van activiteiten nodig, zodat er nieuw perspectief in deze gebieden ontstaat.
3. *Daardoor ontstaat langjarige investeringszekerheid en ontwikkelruimte*, voor alle sectoren op voorwaarde dat deze een verduurzaming realiseren. De redenering hierachter (en daarmee het grote verschil met Route 1 is):
  - a. Met het geloofwaardige en wettelijk geborgde pakket is zeker gesteld dat een gunstige staat van instandhouding gerealiseerd zal worden. Het pakket is geloofwaardig wanneer 1) de lat hoog genoeg ligt qua doelstellingen, en 2) met het pakket vaststaat dat de doelstellingen ook daadwerkelijk gehaald worden. Dat vereist wettelijk vastleggen van het instrumentarium en een adequate monitoring- en bijsturing van het pakket maatregelen a.d.h.v. de situatie in elk van de Natura 2000-gebieden.
  - b. Verzekerd zal moeten zijn dat een maatregel wordt uitgevoerd én op gebiedsniveau de beoogde effecten heeft.
  - c. Afhankelijk van de inhoud, vormgeving en het karakter van de doelen en maatregelen kan vergunningverlening daarmee ook op de (kortere) termijn weer meer mogelijk worden. Het uiteindelijke oordeel daarover is uiteraard uiteindelijk aan de rechter.
  - d. Van alle sectoren vraagt dit een serieuze verduurzaming met wettelijke waarborgen o.a. door eisen en voorwaarden te stellen in en aan vergunningverlening (zoals actualisatieplicht of BBT). Op deze manier worden bedrijven gedwongen te verduurzamen en tot stikstofreductie te komen en wordt voorkomen dat ontwikkelruimte ingezet gaat worden voor nieuwe ontwikkelingen die niet duurzaam en toekomstvast zijn.

4. *Langjarig perspectief voor de landbouwsector.* Door een integrale gebiedsgerichte aanpak krijgen ondernemers langjarig duidelijkheid over de (on)mogelijkheden in de verschillende gebieden. Hiermee worden ze niet binnen afzienbare tijd opnieuw geconfronteerd met andere opgaven als waterkwaliteit of klimaat(adaptatie). Dit werkt als volgt uit:
- a. In de A-gebieden krijgt duurzame innovatieve landbouw voorrang op andere ruimtelijke activiteiten. Ook is hier ruimte voor ondernemers, die uit de andere gebieden komen, om een doorstart te maken.
  - b. In de B- en C-gebieden worden ondernemers ondersteund bij de sterke transformatie die hier nodig is om naar andere vormen van landbouw te gaan. Ondernemers krijgen hier de keuze voor extensivering/omschakelen, verplaatsen of stoppen. Welke van deze sporen mogelijk zijn wordt bepaald door de omstandigheden en langetermijnperspectief per gebied en de stand van de innovatie.
  - c. Door daarnaast op termijn ook in te zetten op doelsturing i.p.v. de huidige middelsturing krijgen boeren de ruimte om hun ondernemerschap in te zetten, met eigen keuzes voor bedrijfsvoering.
  - d. Om aan dit perspectief te kunnen voldoen zijn er forse stappen nodig, waaronder in de landbouw, ook omdat een nieuwe derogatie inzake de nitraatrichtlijn geen vanzelfsprekendheid is. Maatregelen zoals extensivering (waaronder omschakelen naar bijvoorbeeld natuurinclusieve of biologische landbouw), verplaatsing of beëindiging zullen een forse reductie van naar verwachting 30 procent of meer van het aantal dieren als uitkomst hebben.
  - e. Deze stappen maken het mogelijk om van de grenzen af te komen qua belasting van de omgeving waar men nu op of zelfs over opereert. Met deze inzet wordt voor lange termijn duidelijkheid gegeven aan de (on)mogelijkheden voor de agrarische sector.
  - f. Een dergelijke integrale aanpak zal op basis van een eerste inschatting circa 22 miljard euro kosten. Dat is meer dan de aanpak uit route 1, maar biedt tegelijkertijd ook oplossingen voor een aantal andere opgaven (omtrent klimaat, water, bodem) en betreft investeringen die niet haaks staan op het perspectief en/of noodzakelijke stappen op de lange termijn.

Voordelen route 2

- Fundamentele aanpak stikstofproblematiek.
- Langjarige investeringszekerheid en rechtszekerheid voor alle sectoren, inclusief landbouw.
- Hiermee worden transitie in de landbouw en op andere terreinen (Klimaat, woningbouw, mobiliteit,) voorzien van een forse impuls, in het bijzonder op klimaat is sprake van win-win.
- Financieel doelmatig, ondanks het substantiële bedrag, omdat het pakket in één keer goed gedaan wordt en alleen daar waar nodig (geen investering in bedrijven en gebieden waar in de toekomst geen perspectief voor is).
- Doelstellingen stikstof en natuur worden gehaald.
- Geen complexe en onzekere toestemmingsverlening meer (over een aantal jaren).

Nadelen route 2

- Dit vraagt veel van maatschappelijke partijen, omdat de aanpak dwingend is. Dit zal leiden tot maatschappelijke onrust.
- Vraagt veel organisatie- en uitvoeringskracht.
- In de komende 10 jaar vraagt het meer budget dan de andere route.

Minister + Staatssecretaris

BestuurskernDir. Wegen en
Verkeersveiligheid
WegverkeersbeleidRijnstraat 8
Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag**Contactpersoon**

Persoonlijke Levensfeer

M +31(0)6-   Persoonlijke Leven
                     Persoonlijke Levensfeer@minienw.nl**Datum**

26 mei 2021

Kenmerk

IENW/BSK-2021/ 150641

Bijlagen

2

nota ter informatie

Bespreking notitie stikstof MR 11 juni

Inleiding

Naar aanleiding van de eerdere vraag uit de Ministerraad naar 'wat is er nodig om Nederland van het slot te halen', heeft LNV een notitie voorbereid. De minister van LNV doet hiervoor een voorstel hoe het stikstofprobleem structureel dient worden opgelost, aanvullend op de eerdere genomen maatregelen in het structurele pakket en voortbordurend op de Wet stikstof en natuurmaatregelen die 1 juli in werking treedt. Ook wordt ingegaan op het versnellingsakkoord dat deze week door een coalitie van maatschappelijke organisaties is uitgebracht.

Deze notitie zou worden besproken in de MR van 28 mei a.s., maar is verzet naar de MR van 11 juni. Met deze nota wordt u geïnformeerd over de laatste conceptversie en stand van zaken.

Samenvatting van het voorstel

Het voorstel (bijlage 1) bevat een aantal no-regret maatregelen dat hoe dan ook uitgevoerd dient te worden en vervolgens twee opties voor een structurele aanpak die op termijn ruimte voor nieuwe ontwikkelingen kan opleveren.

No-regret

Het voorstel van LNV in relatie tot 'no-regret' ziet in het kort toe op:

- Inzetten op stevige gebiedsprocessen met duidelijke kaders en afrekenbare reductiedoelen;
- Rijk krijgt nadrukkelijker regierol;
- Impuls in organisatie en capaciteit bij zowel Rijk als provincies om o.a. gebiedsanalyses te versnellen;
- Budget (in de vorm van een fonds) om langjarige opgave te financieren;

[..]

Optie 1 uit notitie

Optie 1 is in feite het versnellingsakkoord wat deze week door VNO-NVW, BouwendNL, LTO en twee natuurorganisaties is gepresenteerd. Dit betreft een voortzetting/intensivering van de huidige aanpak, waarbij het *vrijwillige* karakter van maatregelen overeind blijft, maar waarbij in 2030 een grotere stikstofreductie wordt beoogd dan de wet op dit moment vereist (40% ipv 25%). De extra reductie die door de intensivering wordt beoogd, wordt in deze optie voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen gemarkeerd.

Optie 2 uit notitie

Het voorstel in optie 2 gaat veel verder dan optie 1 door het introduceren van onontkoombaarheid d.m.v. het invoeren van *verplichtende* kaders voor alle sectoren en het instellen van een landelijke ruimtelijke zonering voor met name de landbouw. Door een overtuigend en vaststaand pakket maatregelen voor natuurbehoud en –herstel (waarmee geborgd wordt dat de instandhoudingsdoelstellingen aantoonbaar worden bereikt) ontstaat vervolgens ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. Dit zou het mogelijk moeten maken om het huidige systeem van vergunningverlening te vereenvoudigen, doordat de noodzaak om zeer gedetailleerd te rekenen (en dus te mitigeren) vermindert.

Politieke context

Optie 2 voorziet in een zeer ingrijpende transitie van de landbouwsector waarbij sprake is van dwingende maatregelen. Een groot deel van Nederland (de zandgronden, veenweidegebieden en nabij Natura 2000) wordt in feite als ongeschikt beschouwd om nog op de huidige schaal vee te houden. Niet alleen vanwege stikstofbelasting, maar ook vanwege de gevolgen op water en bodem. Het al dan niet verplicht verplaatsen, extensiveren en veestapelreductie zijn dan onontkoombaar. Dergelijke maatregelen zijn voor een aantal partijen in het huidige kabinet tot dusver onbespreekbaar geweest, maar onvermijdelijk als we ruimte willen bieden aan maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Voor de overige sectoren is de impact van het voorstel veel beperkter, omdat hier wordt aangehaakt op bestaand beleid dat al is ingezet voor bijvoorbeeld de energietransitie, klimaatakkoord of onderdeel is van Europees emissiebeleid.

Optie 1 ligt minder gevoelig, omdat deze nog stevig leunt op vrijwilligheid en technische innovatie in de veehouderijsector. Het beoogt meer een versnelling van het bestaand beleid en de Wsn. Deze optie is niet heel concreet (enorm veel vertrouwen op innovatie) en omdat er veelal sprake is van vrijwilligheid is de opbrengst onzeker.

Advies

Op basis van het huidige stuk zou het advies luiden om:

[..]

2. In te stemmen om voorgestelde optie 2 verder uit te werken, die de komende 5 á 10 jaar nog geen ruimte zal bieden aan ontwikkelingen, maar wel door IenW noodzakelijk wordt geacht om op de langere termijn uit de stikstofproblematiek te komen. Daarom is nu al wel besluitvorming nodig.

[..]

Toelichting

[..]

Advies 2:

Optie 2 betreft een systeemsporg naar een definitieve oplossing van de stikstofproblematiek. Alleen op deze wijze wordt op termijn een daadwerkelijke oplossing geboden voor het stikstofprobleem. En alleen met een verzekerd pad voor natuurbehoud en -herstel kan meer ruimte worden geboden voor nieuwe ontwikkelingen. Daarvoor is een transitie met verplichtende maatregelen in de agrarische sector onvermijdelijk. Dit betreft echter een zeer ingrijpend traject van vele jaren, waardoor de beoogde resultaten (ook met betrekking tot meer ruimte voor toestemmingverlening) nog lang op zich zal wachten. Grote vraagpunt blijft daardoor welk perspectief Nederland voor de eerstkomende jaren kan worden geboden, zie ook ad 1.

Om het stikstofprobleem op te lossen is een zeer forse stikstofreductie noodzakelijk. Aangetoond dient te worden hoe de instandhoudingsdoelstellingen (op termijn) worden behaald en welke (aanvullende) maatregelen daarvoor worden ingezet. Maatregelen om de hydrologie te verbeteren of het verwijderen van exoten kunnen hieraan bijdragen, maar het zijn met name bronmaatregelen die nodig zijn om de structurele overbelasting te verminderen, dan wel op termijn op te lossen. Die nieuwe bronmaatregelen staan met name in het rapport Normeren en beprijzen van ABDTOPConsult, dat in maart is uitgebracht. De effecten van de maatregelen dienen verzekerd te zijn en de uitvoering moet geborgd zijn. Zie ook het advies van de RvS op de AMvB die onder de wet stikstofreductie en natuurherstel hangt (bijlage 2) en de aangekondigde rechtszaak van Greenpeace tegen de Nederlandse staat. De veehouderijsector heeft hierin een sleutelrol, omdat deze met afstand de grootste bron van de stikstofdepositie in Nederland is.

Optie 2 vraagt alle sectoren om via verregaande duurzaamheidseisen stikstofreducties te behalen, maar belangrijkste is met name de ingrijpende transitie in de veehouderijsector waarmee niet alleen het probleem van de stikstofoverbelasting wordt aangepakt, maar ook andere milieuthema's zoals water en bodem. Niet alleen noodzakelijk voor het stikstofdossier, maar het geeft ook de kans om deze sector toekomstbestendig te maken. Grote winst is dat hiermee het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen daadwerkelijk in beeld zal komen, omdat er versneld op een aanzienlijke reductie wordt ingezet. Dergelijke maatregelen kunnen echter niet (tijdig) worden uitgevoerd op basis van alleen vrijwilligheid, maar een meer verplichtend karakter is nodig. Dat zal verregaande gevolgen voor individuele bedrijven hebben en daarmee tot veel weerstand binnen de sector leiden.

Belangrijkste argument om niet akkoord te gaan met optie 1 is dat deze optie uit gaat van vrijwilligheid en technische innovatie waarmee het zeer twijfelachtig is of de voorgestelde reductie wel wordt bereikt, dan wel binnen de gestelde termijn. Relevant daarbij zijn ook de recente rechterlijke uitspraken waarbij wordt getwijfeld aan het beoogde effect van innovatieve stalsystemen. [..]

Noodwet

In de notitie wordt voorgesteld om voor optie 2 een noodwet in te voeren om het benodigde instrumentarium ter verankeren. Indien het gaat om het vastleggen van nieuwe doelen acht IenW een noodwet niet van meerwaarde (naast de Habitatrichtlijn zelf hebben we inmiddels ook omgevingswaarden bij wet vastgesteld en alleen het vastleggen van doelen is in de praktijk onvoldoende gebleken om daar uitvoering aan te geven). Een noodwet kan wellicht van betekenis zijn in het zekerstellen van de uitvoering en tijdig effectueren van maatregelen. Of en hoe dat juridisch vorm kan krijgen, moet nog onderzocht worden.

Financiële implicaties

Optie 2 vraagt een aanvullende investering van 22 miljard euro (i.t.t. de 15 miljard die nodig is voor optie 1), welke hoofdzakelijk nodig zal zijn voor de transitie in de landbouwsector. Onduidelijk is of en welke aanvullende kosten (t.o.v. al bestaande akkoorden en beleid) bij IenW terechtkomen. Het voorstel vraagt dan ook met name bij LNV forse aanvullende capaciteit.

Persoonlijke Levenssfeer

